

Prekmurci v vojni 1914–1918

PRIŠO JE GLÁS

Katalog razstave

PRÍŠO JE GLÁS

Prekmurci v vojni
1914–1918

Katalog razstave

60 LET
YEARS
Pomurski muzej
Murska Sobota

Murska Sobota 2017

Prišo je glás – Prekmurci v vojni 1914–1918

Urednica: Metka Fujs

Katalog razstave

Pomurski muzej Murska Sobota, december 2015–junij 2016

Izdal in založil: Pomurski muzej Murska Sobota

Avtorica: Metka Fujs

Oblikovanje: Metka Fujs, Tomislav Vrečič

Jezikovni pregled: Lidija Ličen

Fotografije predmetov: Tomislav Vrečič

Skeniranje in obdelava fotografij: Tomislav Vrečič

Prelom: Tomislav Vrečič

E-naslov: www.pomurski-muzej.si

Naslov e-knjige: www.pomurski-muzej.si/muzej/publikacije

Murska Sobota 2019

Razstavo in izdajo kataloga so omogočili:
Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije,
Mestna občina Murska Sobota in Občina Moravske Toplice.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

94(497.411)''1914/1918''(083.824)

FUJS, Metka

Prišo je glás [Elektronski vir]. Prekmurci v vojni 1914-1918 : katalog razstave : [Pomurski muzej Murska Sobota, december 2015 - junij 2016] / [avtorica Metka Fujs ; fotografije predmetov Tomislav Vrečič]. - El. katalog. - Murska Sobota : Pomurski muzej, 2019

Način dostopa (URL): www.pomurski-muzej.si/muzej/publikacije
1. Gl. stv. nasl.
COBISS.SI-ID 97354753

Uvod

Prva svetovna vojna 1914–1918 je kljub svojim globalnim razsežnostim običajno označena kot velika evropska civilna vojna. Po Ericu Hobsbawnu je bil to začetek »kratkega 20. stoletja«, ki pa se je končalo s padcem Berlinskega zidu, z razpadom Sovjetske zveze in v našem primeru tudi Jugoslavije ter s ponovnim nastankom novih držav na teh območjih. Vojna je pogosto označena tudi kot začetek prekletstva celotnega 20. stoletja. V Rusiji je omogočila vzpon boljševizma, v Nemčiji pa je bil otrok te vojne in nemških frustracij zaradi pogojev versajske mirovne pogodbe nacizem. Po drugi strani je program ameriškega predsednika Wilsona o samoodločbi narodov razširil možnost oblikovanja samostojnih narodnih držav v Evropi, konec moči imperialnih sil pa osamosvajanje mnogih kolonialnih držav. Prva svetovna vojna za seboj ni pustila samo ogromnega števila žrtev in uničenja ali povzročila velikih družbenih sprememb, ampak je zaradi potreb vojske sprožila tudi hiter tehnološki razvoj na različnih področjih človeškega življenja, kar je prav tako označilo 20. stoletje.

V Pomurskem muzeju Murska Sobota smo se raziskovanja časa, ki je pustil pomembne sledi tudi v Prekmurju, lotili leta 2013 z zavedanjem, da je bilo na tem področju do tedaj v bistvu narejenega zelo malo. Napisanega ni bilo skoraj nič, tudi zbirka predmetov iz tega časa je v muzeju zelo skromna. Najprej je bil pred nami zgolj cilj, da na nek način obeležimo 100-letnico začetka vojne in se tako z razstavo in s priložnostno publikacijo pridružimo mnogim muzejskim institucijam, ki so to storile. Toda prav dejstvo, da smo imeli zelo malo oprijemljivih podatkov in gradiva, nas je pripeljalo do odločitve o začetku širšega projekta. Vanj smo pritegnili zunanje raziskovalce in institucije, v nabor gradiva pa tudi ljubiteljske poznavalce in zbiralce. Naslov projekta **Prišo je glás** v prekmurskem jeziku povzema naslove poročil z bojišč prve svetovne vojne v lokalnem tedniku Novine. »Glasi«, »Doubili smo glás«, »Prišo je glás, ka ...« Prišlo je sporočilo, da so potekali boji, da je nekdo padel, da je bil nekdo odlikovan ... Temu smo dodali podnaslov Prekmurci v vojni 1914–1918 in z njim povedali, kaj je tema projekta. Projekt obsega širšo raziskavo časa prve svetovne vojne in Prekmurcev v njej; zaključen bo s tremi tematskimi publikacijami. Obsega razstavo v Pomurskem muzeju Murska Sobota, nastalo s pomočjo gradiva, ki so nam ga posodili mnogi lastniki osebnih predmetov svojih prednikov, muzejske, arhivske institucije in cerkve ter posamezni zbiralci. Brez njih in njihove podpore razstave ne bi bilo. Notni zapis skladbe »Juli 1917«, posvečene 83. c.-kr. pehotnemu polku, v katerem se je borilo največ Prekmurcev, je bil najden v arhivu in bo v okviru projekta prvič izveden in zapisan na zgoščenki.

Prišo je glás – Prekmurci v vojni 1914–1918 je projekt, s katerim se v Pomurskem muzeju Murska Sobota poklanjamo vsem 2.790 znanim žrtvam prve svetovne vojne z območja današnjega Prekmurja, pa tudi vsem drugim žrtvam, ki jih je za seboj pustil ta konflikt grozljivih razsežnosti. Obenem se zahvaljujemo vsem posameznikom in institucijam za sodelovanje in partnerstvo, ki smo ga zgradili v prepričanju, da lahko na podobnih temeljih odstremo še mnoga področja naše zakrite zgodovine.

V raziskavi so sodelovali: Pomurski muzej Murska Sobota (Metka Fujs), Pokrajinski arhiv Maribor (Gordana Söveges Lipovšek), Inštitut za narodnostna vprašanja Ljubljana – Enota Lendava (dr. Attila Kovács), Mark Krenn, mag. Franc Kuzmič in Agnes Tatrai.

Avtorica razstave: Metka Fujs

Oblikovanje: Metka Fujs

Grafična izvedba: Tomislav Vrečič

Tehnična izvedba: Boris Orešnik, Jože Varga

Konserviranje predmetov: Milan Zver

Pedagoški program: Mateja Huber

Gradivo za razstavo so prispevali:

Ancova galerija, Nedelica

Geza Bačić, Murska Sobota

Stojan Bajalo, Nemčavci

Bojan Bohnec, Bratonci

Pál Bojnec, Dobrovnik

Jože Časar, Trimlini

Stanka Dešnik, Murska Sobota

Evangeličanska cerkvena občina Puconci

Družina Gorza, Murska Sobota

Geza Hujs, Murska Sobota

Mark Krenn, Murska Sobota

Franc Kuzmič, Murska Sobota

Silva Merklin, Skakovci

Slavko Mešič, Murska Sobota

Dr. Jože Nemec, Maribor

Boris Orešnik, Murska Sobota

Pokrajinski arhiv Maribor

Pomurski muzej Murska Sobota

Pokrajinski muzej Maribor

Gordana Söveges Lipovšek Celje

Stolna župnija sv. Nikolaja Murska Sobota

Lea Talanyi Pfeifer, Murska Sobota

Ljerka Toplak, Ljubljana

Jože Varga, Murska Sobota

Anton Vodan, Očeslavci

Prekmurje pred začetkom vojne

Območje današnjega Prekmurja je bilo leta 1914 del Kraljevine Ogrske, enote znotraj dvojne avstro-ogrske monarhije pod vladavino Habsburžanov, ki je bila oblikovana s sporazumom leta 1867. Prekmurje je bilo upravno razdeljeno med dve županiji, na županijo Železno (Vas) s sedežem v Sombotelu (Szombathely) in županijo Zala s sedežem v Zalaegerszegu. Popis prebivalstva leta 1880 je bil zadnji, ki je vključeval vprašanje o maternem jeziku. Tedaj je živelo na območju 73.800 ljudi, od katerih je bilo 54.518 Slovencev, 12.647 Madžarov in 3.367 Nemcev, ostalo so bili drugi oziroma negovoreči. Po popisu leta 1910 je živelo na območju 90.513 ljudi, med katerimi se je (zaradi ogrske nacionalne politike) za skoraj 6 odstotkov povišalo število madžarsko govorečega prebivalstva, medtem ko je slovensko govoreče prebivalstvo ostalo na okrog 74 odstotkih. V istem času so bila pomadžarjena tudi mnoga krajevna in osebna imena. Glede na veroizpoved je bilo 71 odstotkov katoličanov, 28 odstotkov protestantov (luteranov in kalvincev) ter 1 odstotek židov.

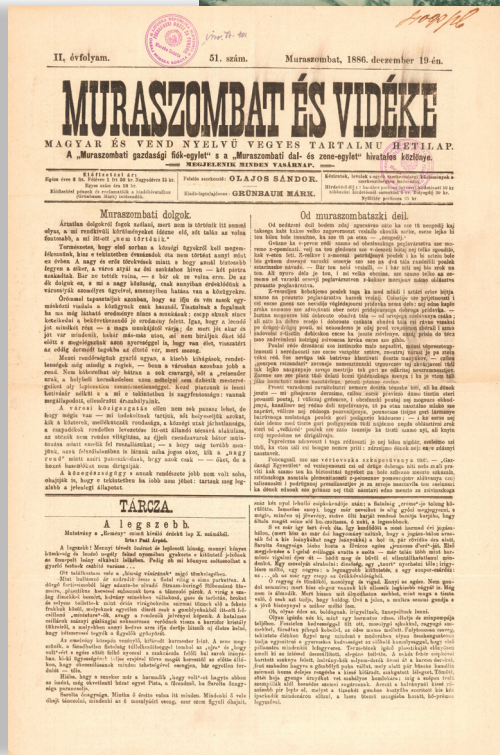
Do leta 1914 sta se urbano in gospodarsko najbolj razvili obe okrajni središči Murska Sobota in Dolnja Lendava, ki sta bili z železnico povezani z notranjostjo države. Dobili sta potrebne javne institucije, poleg osnovnih državnih in cerkvenih šol tudi nadaljevalne šole, bolnišnico, nekaj manjših gospodarskih obratov in enega, ki se je imenoval tovarna (tovarna dežnikov v Lendavi). Po svojih trških značilnostih so izstopali še kraji: Beltinci, Cankova, Dobrovnik, Gornja Lendava (Grad), Martjanci, Rakičan in Turnišče. Politična in gospodarska moč je bila v rokah plemstva in novih meščanov (sodnikov, notarjev, bankirjev, zdravnikov, trgovcev ...). Večinsko kmečko prebivalstvo je imelo v lasti le malo zemlje, zato so dodatni zaslužek iskali kot najemni oziroma sezonski delavci. Zaradi majhnih zaposlitvenih možnosti se je velik del prebivalstva prelil v izseljenstvo. Za začasno ali trajno izselitev so bile najprivlačnejše ZDA, kamor se je iz Prekmurja do leta 1910 izselilo skoraj 6.000 ljudi.

Večina kulturnega in družabnega življenja je bila povezana z madžarskima društvo-ma in madžarskima časopisoma: Muraszombat és Vidéke in Alsolendvai Hiradó, medtem ko so Slovence v glavnem povezovali časopisi, ki so izhajali pod okriljem Katoliške cerkve: Marijin list, Kalendarij srca Jezušovega in Novine.

Bakovci okrog leta 1908 (vir: Néprajzi Múzeum, Budapest)

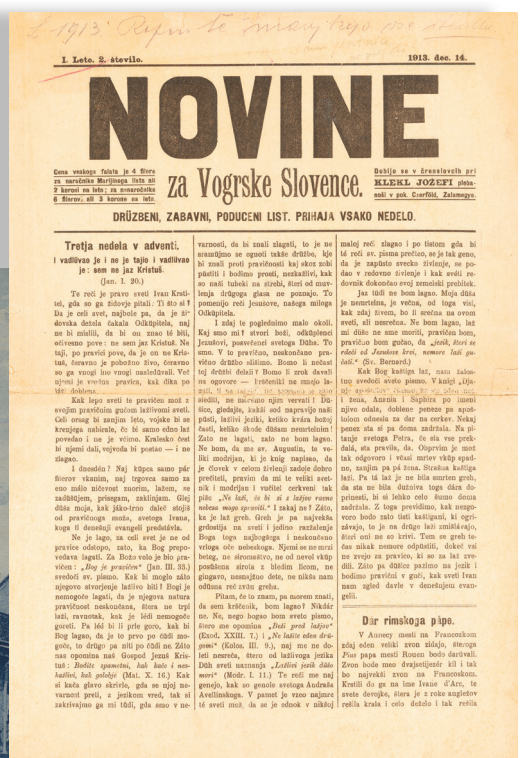
Muraszombat ès Videke, prvi časops, ki je izhajal v Murski Soboti od leta 1885

Razglednica, Dolnja Lendava pred letom 1914

Razglednica, Murska Sobota pred letom 1910

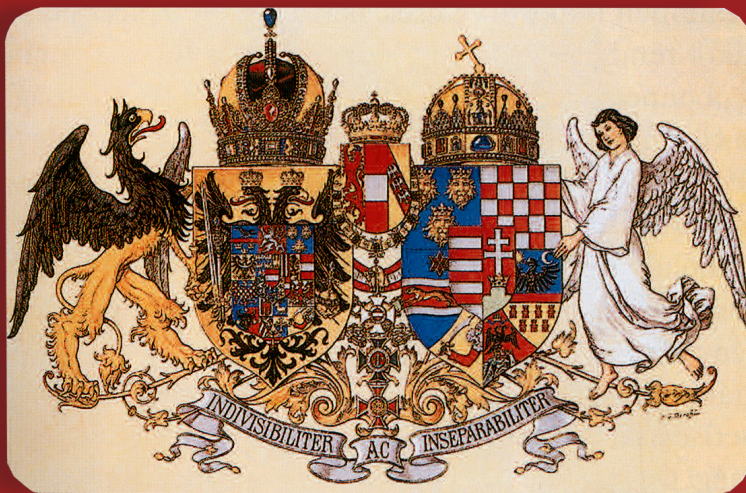
Novine, prvi slovenski tednik,
ki je izhajal v Prekmurju od
leta 1913

Na predvečer velikega spopada

Evropa druge polovice 19. stoletja je skupaj z Avstro-Ogrsko razkrivala mnoge napetosti, ki so izvirale iz nasprotij med staro družbo ter novimi družbenimi in socialnimi razmerji. Ta so se rodila na temeljih nastajajoče industrijske družbe, nacionalnih držav in borbe za vpliv na območjih izven Evrope. Oblikovanje nemškega imperija leta 1871 je ogrozilo dotedanjo globalno moč britanskega imperija, ki se je poskušal obdržati s številnimi diplomatskimi sporazumi, s katerimi naj bi predvsem osamil Nemčijo. Enak učinek je imela tudi francoska podpora krepitvi ruskih vojaških potencialov. Vse pa je zgolj povečevalo splošen strah pred morebitnim vojaškim spopadom.

Istočasno je v monarhiji počasi bledeel mit večnega imperija, ki ga nič ne more premakniti s tečajev. Svet togih pravil, hierarhije in tradicionalnih vrednot, ki ga je posebljala dolga vladavina cesarja Franca Jožefa I., se je moral umikati novim množicam industrijskih in najemnih delavcev ter zahtevam oživiljenih narodov. V ogrskem delu monarhije so vladajoči politiki, prevzeti od uspešnega dogovora leta 1867, menili, da lahko oživijo madžarsko nacijo do mogočnosti, kot je ni bilo od časov Matije Korvina. Spodbudna gospodarska rast, razvijajoča se mesta in razcvet srednjega sloja so dajali vtis, da je država pripravljena stopiti v svet moderne civilizacije, kar se je pokazalo za iluzijo. Veliki pesnik Ady Endre je bil eden redkih, ki je v splošnem zanosu predvideval nesrečo, med Prekmurci pa dr. Franc Ivanocy, ki je opozarjal na možnost radikalizacije socialno in narodno zapostavljenega sloja prebivalstva.

Združeni grb avstro-ogrske monarhije

Civilni in vojaški nosilci moči ter odgovornosti v tedanji Evropi si na predvečer spopada niso mogli predstavljati groze, propada in temeljnih družbenih sprememb, ki jih bodo prinesle njihove odločitve: 10–12 milijonov žrtev, ogromna gospodarska škoda, sesutje treh velikih cesarstev: osmanskega, ruskega in avstro-ogrskega, vzpon komunizma na nivo državne moči, ideološki razkol Evrope do industrializiranega masovnega ubijanja v plinskih celicah druge svetovne vojne.

Zemljevid Evrope leta 1914

Vojska – bleščeči temelj monarhije

Avstro-ogrška vojska je bila močno povezana s cesarjem, priljubljenim simbolom monarhije in njenih tradicionalnih vrednot. Čast, ugled, hierarhija in častniki v bleščečih uniformah na nedeljskih sprehodih ali priložnostnih paradah so bili vidni elementi zunanje podobe vojske. Sicer pa se je le-ta od dualistične delitve monarhije ukvarjala predvsem z reorganizacijo, v kateri je bilo za cesarja predvsem pomembno ohraniti moč skupne vojske. Skupna vojska (t. i. cesarsko-kraljeve enote) je bila pod vodstvom cesarsko-kraljevega vojnega ministrstva in se je polnila z nabornih območij na celotnem območju monarhije. Poleg skupne vojske je bila organizirana še domobranska vojska pod vodstvom posebnih ministrstev za deželno oziroma kraljevo obrambo. V avstrijskem delu se je imenovala Landwehr in se je polnila z nabornih območij v avstrijskem delu monarhije, medtem ko se je v ogrskem delu imenovala Honvéd in se je polnila z nabornih območij v ogrskem delu monarhije. Celotna monarhija je bila razdeljena na 16 korpusnih območij, v katerih je potekal nabor v cesarsko-kraljeve pehotne polke. Območje današnjega Prekmurja je bilo vključeno v V. korpus s sedežem v Bratislavi, največ nabornikov pa je bilo vpoklicanih v 83. c.-kr. pehotni polk z nabornim sedežem v Sombotelu in v 48. c.-kr. pehotni polk z nabornim sedežem v Veliki Kaniži. Kraljevina Ogrska je bila razdeljena na 6 honvedskih območij, območje današnjega Prekmurja pa je bilo vključeno v IV. honvedsko območje, prav tako s sedežem v Bratislavi. Največ nabornikov je bilo vpoklicanih v 18. madž. kr. domobranski (honvéd) pehotni polk s sedežem v Sopronu, 20. madž. kr. domobranski (honvéd) pehotni polk s sedežem v Veliki Kaniži in 31. madž. kr. domobranski (honvéd) pehotni polk s sedežem v Veszpremu.

Pehotna častniška sablja, M 1861 (s portepejem),
Avstro-Ogrska (Mark Krenn)

Čaka pehotnega častnika
madžarskega domobranstva
(honvéd), M 1911, s škatlo
(Pokrajinski muzej Maribor)

Suknjič »atila« konjeniškega kadeta, 1867–1918,
Avstro-Ogrska (Pokrajinski muzej Maribor)

Pozlačena rozeta z nosilcem za konjeniško
čako, ok. 1910, Avstro-Ogrska (Mark Krenn)

Postrojen bataljon madž. kr. domobranske (honvéd) pehotne vojske (vir: Die ungarische Honvéd, Wien 2010)

Pozlačeni emblemi
za čako častnikov in
podčastnikov pehote,
ok. 1912, Avstro-Ogrska
(Mark Krenn)

Pasna spona c.-kr. vojske,
M 1888, za vojake in
podčastnike pehote,
Avstro-Ogrska
(Mark Krenn)

Pasna spona madž. kr.
domobranstva (honvéd),
M 1911, za vojake in
podčastnike pehote, Avs-
to-Ogrska (Mark Krenn)

Skrajšana sablja za častnike gorskih enot
domobranstva (Landwehr), M 1907, s
srebrnim odbojnikom – varianta FJ1,
Avstro-Ogrska (Mark Krenn)

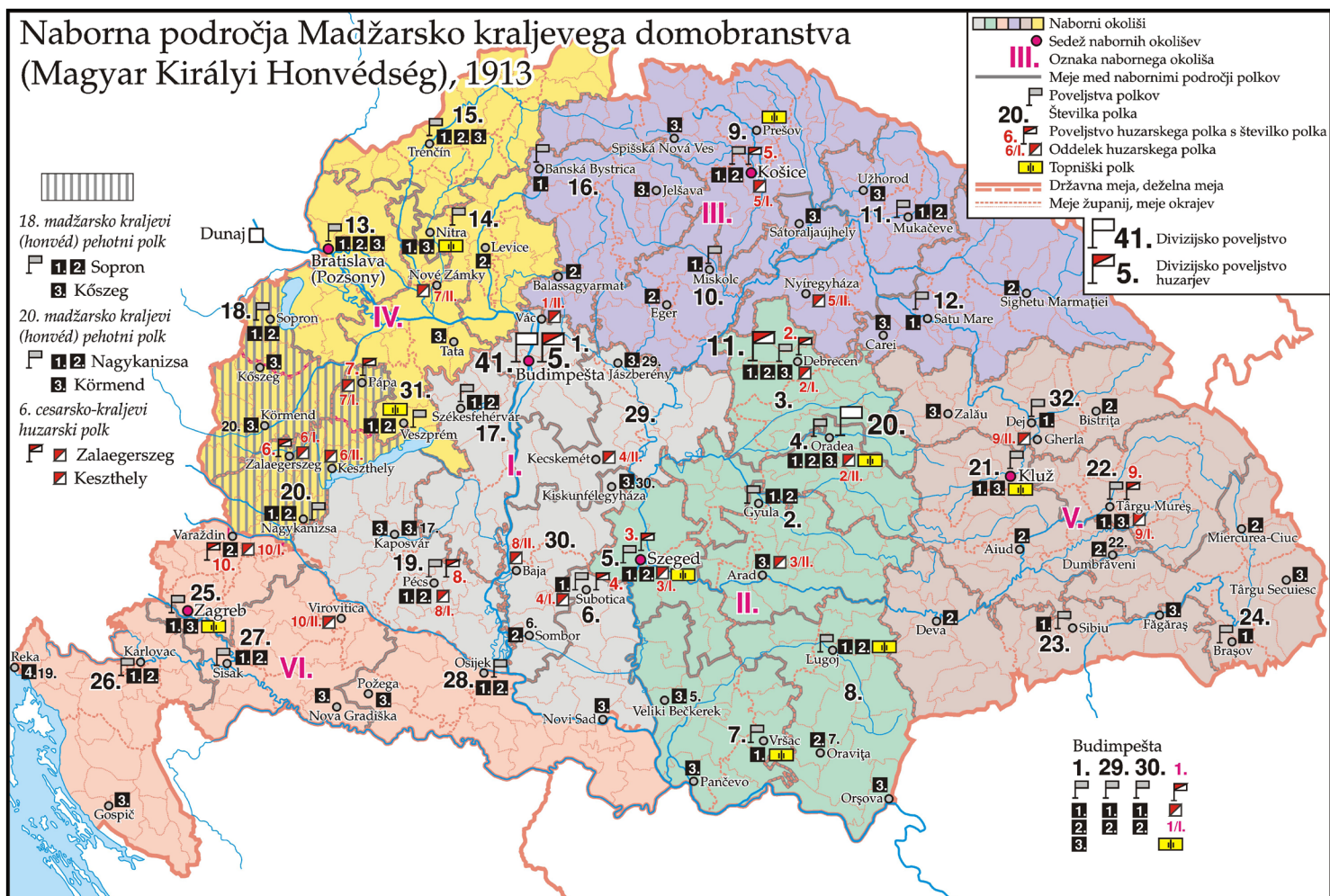

Oznake 48. in 83./106. c.-kr. pehotnih polkov

Oznake 18., 20. in 31. madž. kr. domobrinskih (honvéd) pehotnih polkov

Konjeniška sablja
za podčastnike in
moštvo, M 1877,
Avstro-Ogrska
(Mark Krenn)

Signalna piščalka (Pomurski
muzej Murska Sobota)

Kokarda c.-kr. vojske,
Avstro-Ogrska
(Mark Krenn)

Keramična pipa, spomin na
vojsko, 1908 (Pomurski muzej
Murska Sobota)

Huzarji II. c.-kr. huzarskega polka v Sombotelu (Mark Krenn)

Atentat in začetek vojne

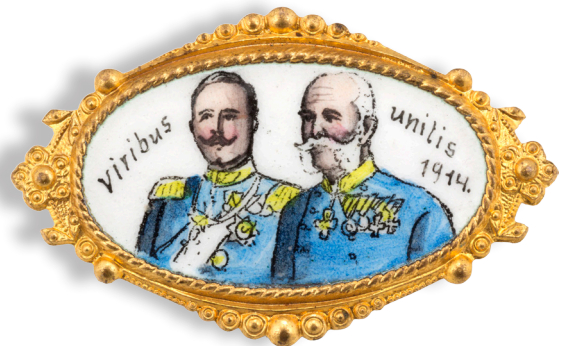
Avstro-Ogrska je leta 1878 zasedla Bosno in Hercegovino ter jo nato leta 1908 priključila. Napetosti, ki so zajele na Balkanu, so se nadaljevale z balkanskima vojnama (1912/13), v kateri sta bili vpleteni sosednji Srbija in Črna gora, ter z albansko krizo, v kateri se je Avstro-Ogrska zaveznički postavila na stran Albanije proti Črni gori. Namen vojaških manevrov 15. in 16. korpusa, ki so potekali junija 1914 v Bosni, je bil demonstracija vojaške moči monarhije na tem kriznem območju. Prestolonaslednik Franc Ferdinand, ki je bil imenovan za glavnega inšpektorja celotne vojske, je ogled manevrov povezal s protokolarnim obiskom Sarajeva 28. junija, to je na srbski nacionalni praznik, kar je bilo razumljeno kot očitna provokacija. Prvi poskus atentata, ki so ga načrtovali člani nacionalistične organizacije Mlada Bosna, je spodletel, ko se je nastavljena bomba zgolj odbila od prestolonaslednikovega vozila. Zanj in njegovo soprogo so bili usodni streli iz revolverja Gavrila Principa, ki se razumejo kot povod za vojno. Kmalu po atentatu se je na Dunaju oblikovala močna skupina politikov in predstavnikov vojske, ki je zahtevala vojno s Srbijo. Preiskava sicer ni dokazala njene neposredne povezanosti z atentatorji, kljub temu pa je Avstro-Ogrska 23. julija Srbiji posredovala oster ultimat z zahtevami, ki jih Srbija ni mogla sprejeti. Po predhodnem posvetu z zaveznicijo Nemčijo sta 28. julija sledila vojna napoved in vpoklic vojske pod orožje. S splošno mobilizacijo, ki je bila odrejena 31. julija 1914, je bilo pod orožje vpoklicanih 3,26 milijona mož, in to od še neusposobljenih rekrutov letnika 1893 do rezervistov.

Na videz lokalno omejen konflikt je zaradi mednarodnih povezav in pogodb o vojaškem sodelovanju sprožil val vojnih napovedi in mobilizacij. Splošno mobilizacijo je izvedla Rusija, Nemčija pa je 1. avgusta odgovorila z napovedjo vojne. Sledila je splošna mobilizacija v Franciji, tej nemška zasedba Luksemburga in 3. avgusta napoved vojne Franciji, vendar pa že dan pozneje. Sledila je vojna napoved Velike Britanije, ki je skupaj s Črno goro in Francijo napovedala vojno tudi Avstro-Ogrski.

23. avgusta 1914 se je z vojno napovedjo Nemčiji in nato še Avstro-Ogrski v vojno vključila tudi Japonska, kot zaveznik centralnih sil pa 29. oktobra še Osmansko cesarstvo. Z napovedjo vojne Nemčiji so 6. aprila 1917 v vojno stopile tudi ZDA.

Sarajevski atentat na naslovnici italijanskega časopisa La Domenica del Corriere

Spominske značke s podobama zavezniških cesarjev Nemčije in Avstro-Ogrske (Pokrajinski muzej Maribor)

haben das nachstehende Allerhöchste Handschreiben und Manifest allergnädigst zu erlassen geruht:

Stürgß!

Minister Meines Hauses und des Aeußern zu beauftragen, der königlich serbischen Regierung Monarchie und Serbien zu notifizieren.
es Mir Bedürfnis, Mich an Meine geliebten Völker zu wenden.
wahrte Manifest zur allgemeinen Verlautbarung zu bringen.

Franz Joseph m. p.

Porcelanasta skodelica s podobo cesarja Franca Jožefa I. (Anton Vodan)

An Meine Völker!

Es war Mein sehnlichster Wunsch, die Jahre, die Mir durch Gottes Gnade noch beschieden sind, Werken des Friedens zu weihen und Meine Völker vor den schweren Opfern und Lasten des Krieges zu bewahren.

Im Räte der Vorsehung ward es anders beschlossen. Die Antriebe eines haßerfüllten Gegners zwingen Mich, zur Wabrung der Ehre Meiner Monarchie, zum Schutze ihres Ansehens und ihrer Machtstellung, zur Sicherung ihres Besitzstandes nach langen Jahren des Friedens zum Schwerte zu greifen.

Mit rasch vergehendem Indank hat das Königreich Serbien, das von den ersten Anfängen seiner staatlichen Selbständigkeit bis in die neueste Zeit von Meinen Vorfahren und Mir gestützt und gefördert worden war, schon vor Jahren den Weg offener Feindseligkeit gegen Oesterreich-Ungarn betreten.

Als Ich nach drei J
erstreckte, hat diese Meine V
und erbittertesten Hasses berde
äußerster Nachsicht und Milde
die Bahn des Friedens und d

Von demselben Geiste
Reiche begriffen war, auf die
Einie die Erreichung des Krie

Die Hoffnung, daß do
hat sich nicht erfüllt.

Immer höher lodert
Oesterreich-Ungarns gewaltsam

Ein verbrecherisches I
das Volk, dem Ich in landes
zu machen, die heranwachsende
Vordanschlägen, eine planmäß
Herz getroffen hat, bildet d
geleitet wurden.

Diesem unerträglichen
die Ehre und Würde Meiner
Erskütterungen bewahrt bleib

Razglednica, 1914
(Anton Vodan)

zukommen, deren Erfüllung i

So muß Ich denn d
Innern und den dauernden K

In dieser ernsten St
voll bewußt.

Ich habe alles geprüft und erwogen.

Mit ruhigem Gewissen betrete Ich den Weg, den die Pflichten Mir weist.

Ich vertraue auf Meine Völker, die sich in allen Stürmen stets in Einigkeit und Treue um Meinen Thron geschart haben und für die Ehre, Größe und Macht des Vaterlandes zu schwersten Opfern immer bereit waren.

M.Cerrini 1914

Plakat Mojim narodom, ki je bil objavljen 28. julija 1914, na dan, ko je bila napovedana vojna Srbiji (Pokrajinski arhiv Maribor)

Njegovo c. in kr. Apostolsko Veličanstvo so najmilostljiveje blagovolili izdati sledeče Najvišje lastnoročno pismo in manifest:

Ljubi grof Stürgkh!

Odločil sem se naročiti ministru za Mojo hišo in za zunanje stvari, naj kraljevi srbski vladi notificira, da je med monarhijo in Srbijo nastopilo vojno stanje.

V tej usodepolni uri čutim potrebo obrniti se na svoje ljubljene narode. Naročam Vam torej, da obče objavite priloženi manifest.

V Kopališču Ischl, dne 28. julija 1914.

Stürgkh s. r.

Franz Josef s. r.

Mojim narodom!

B
narode o
T
S
da brani
Z
najnovejš
Avstrijsk
K
na ti do
strasti in
prizanesl
bodoče l
I
ko se je
dosego
besedo,
V
neločljiva

a po milosti Božji, posvetil delom miru in da bi Svoje

miru zagrabiti za meč, da varujem čast Svoje monarhije, stno stanje.

jo od prvih početkov njene državne samostojnosti do je že pred leti nastopila pot odkrite sovražnosti zoper

Odhod vojakov z železniške postaje v Radencih, 27. julij 1914 (Pomurski muzej Murska Sobota) ice e se nikakor niso krsile, vzbudila izbruhe nebrzdane lepe predpraveice močnejšega in je v najskrajnejši

Zločinska gonja sega čez me remu naklanjam v očetovski ljubezni doraščajočo mladino premotila in jo načrtu pripravljena in izvršena zarot, krvavi sled tistih tajnih spletk, ki s

Ta neznosna gonja se mora in dostojanstvo Moje monarhije neoma

Zaman je naredila Moja vla minom, da krene na drugo pot.

Srbija je zavrnila zmerne in je v življenju narodov in držav na

In tako se moram odločiti mir v notranjosti in trajni mir na

V tej resni uri se popoln Preskusil in uvaževal sem

Z mirno estjo nastopam p Jaz zaupam Svojim narodom

*Mobilisierung
27. Juli 1914*

Naborniki v Neradnovcih leta 1914 (Mark Krenn)

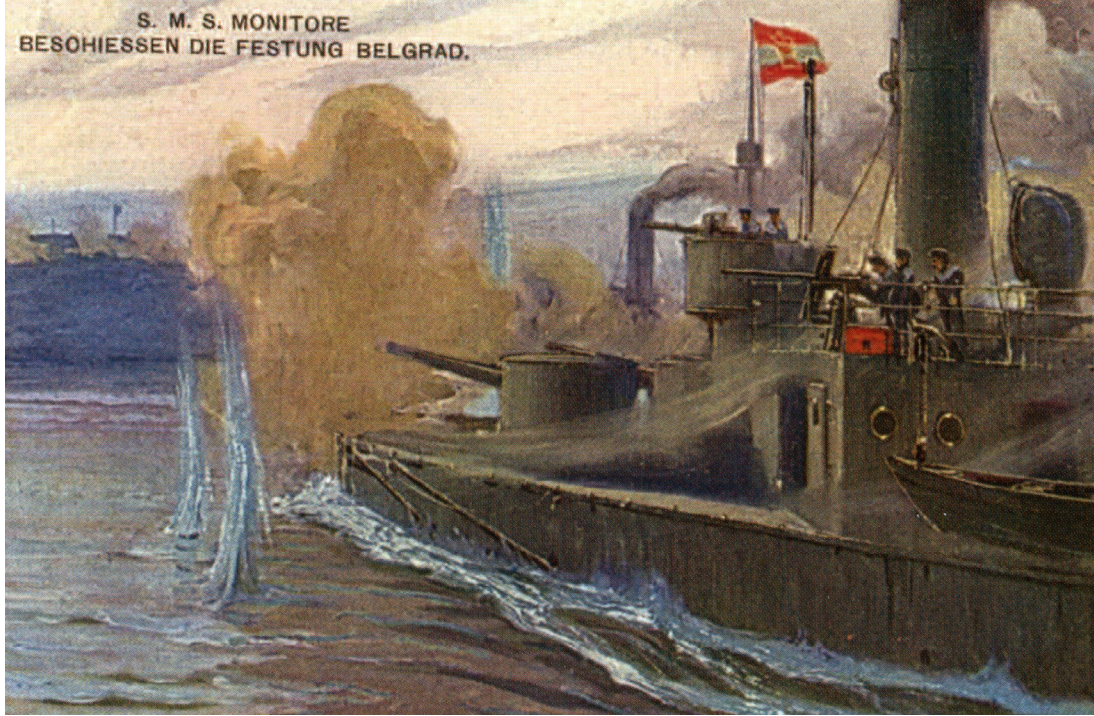
Balkansko bojišče

Vojaške operacije 5. in 6. avstro-ogrske armade proti Srbiji so se začele 12. avgusta 1914. Prva odprava se je končala neuspešno – s porazom avstro-ogrske vojske pri Ceru, ki je bil za avstrijsko vojsko prava katastrofa, saj so izgubili preko 23.000 vojakov, umakniti pa so se morali tudi z že zasedenih ozemelj v Črni gori. Na drugi strani so se Srbi in njihovi zavezniki veselili zmage, vendar ne za dolgo. Na željo zaveznikov je Srbija napadla avstrijske čete v Sremu, s čimer naj bi razbremenila vzhodno – rusko fronto. Napad ni popolnoma uspel, saj je srbska vojska utrpela težke izgube, nastali položaj pa so izkoristili v avstro-ogrski vojski in septembra začeli z obsežnimi spopadi na reki Drini, ki jim je sledilo zavzetje Beograda. Srbi so decembra odgovorili s protiofenzivo in z zmago, ki je avstro-ogrsko vojsko prisilila k umiku iz države. 23. septembra 1915 je Bolgarija sklenila pakt z Nemčijo in stopila v vojno na strani centralnih sil. Ponovni udar je izvedla zavezniška avstro-ogrska, nemška in bolgarska vojska oktobra 1915 in prisilila srbsko vojsko k umiku proti Albaniji. Od tam so se s pomočjo zavezniških ladij umaknili na otok Krf. Januarja 1916 je po porazu v bitki pri Majkovcu kapitulirala vojska Kraljevine Črne gore. Centralne sile so v spopadih izgubile 67.000 vojakov, Srbija 90.000, 174.000 pa jih je pristalo v ujetništvu. Kot odgovor na ofenzivo centralnih sil so Britanci in Francozi izkrkali svoje sile v grškem Solunu ter s tem odprli solunsko fronto, ki pa ni odigrala pomembnejše vloge.

Zaradi uspehov ruske vojske v ofenzivi, ki se je začela junija 1916, in zaradi ozemeljskih obljub antantnih sil je Romunija konec avgusta 1916 prekinila nevtralnost in stopila v vojno. Odprto je bilo novo romunsko-bolgarsko bojišče, ki pa zaveznikom ni dalo zelenega rezultata, saj je bila Romunija maja 1918 prisiljena kapitulirati. Balkanska bojišča so nato mirovala do velike ofenzive, v kateri so bile centralne sile pregnane z Balkana.

Na območju Srbije se je v letih 1914/15 borilo okoli tisoč prekmurskih vojakov. Večje število jih je bilo vpoklicanih v I. bataljon 48. c.-kr. pehotnega polka s poveljstvom v Sarajevu, ostali pa so se borili v enotah 20. madž. kr. domobranskega (honvéd) pehotnega polka in 12. c.-kr. pehotnega polka, nekaj tudi pri konjenici in v topništvu. Med avgustom in decembrom leta 1914 je v Srbiji padlo okrog 100 prekmurskih vojakov, jeseni 1915. in januarja 1916. pa še nekaj deset v Črni gori in Albaniji. Na romunsko bojišče je bil jeseni leta 1916 prestavljen 18. madž. kr. domobranski (honvéd) pehotni polk, ki je oktobra 1916 pri Saru Dornei doživel hude izgube. Na romunski fronti je padlo okoli 100 prekmurskih vojakov. V 18. polku sta se ves čas vojne, od Galicije do Romunije in Italije, borila brata Jože in Ludvik Kučan iz Križevcev. Ludvik Kučan si je za hrabrost prislužil zlato medaljo, vendar se je iz vojne vrnil močno izčrpan in je novembra 1918 umrl, star komaj 23 let.

S. M. S. MONITORE
BESCHIESSEN DIE FESTUNG BELGRAD.

Obstreljevanje trdnjave Beograd (vir: Magyarország az első világháborúban, 2010)

Konjeniška sablja
za častnike, M 1904
(maskirna barva in
usnjeni portepe),
Avstro-Ogrska
(Mark Krenn)

Podčastniški bajonet, M 1895,
za pehotno puško Mannlicher,
M 95, z usnjenim nosilcem,
Avstro-Ogrska (Pomurski
muzej Murska Sobota)

Spominska
medalja, vojna
1914–1915
(Pokrajinski
muzej
Maribor)

Ujeti srbski vojaki
(vir: Magyarország az első világháború-
ban, 2010)

Jožef Toplak (1889–1975)

Jožef Toplak se je rodil 1. marca 1889 v Dolnji Lendavi. Jeseni leta 1910 je kot avstro-ogrski vojaški obveznik začel s služenjem vojaškega roka v Sarajevu. Naslednje leto so ga poslali v Tulln v Avstrijo, kjer se je usposobil za radiotelegrafista. V času balkanskih vojn je bil leta 1912 mobiliziran in poslan v polk radiotelegrafistov v Višegrad. Kot vodja oddelka je bil 28. julija poslan na srbsko fronto, kjer je služil vse do vojne napovedi Italije Avstro-Ogrski. Po napadu Italije je bil premeščen na italijansko fronto. Tu je sodeloval v več bitkah, v katerih se je hrabro boril in se izkazal s požrtvovalnostjo. Ob koncu vojne je bil 13. julija 1918 ranjen. Zlom Avstro-Ogrske je dočakal kot narednik c.-kr. vojske.

Zaradi svoje hrabrosti (1914–1918) je bil Jožef Toplak večkrat odlikovan. Prejel je: srebrno hrabrostno medaljo I. stopnje (veliko srebrno), srebrno hrabrostno medaljo II. stopnje (malo srebrno), bronasto hrabrostno medaljo in srebrni zaslužni križ s krono na vojnem traku. Poleg naštetih medalj je Jožef Toplak prejel še mobilizacijski križ 1912–1913 (balkanske vojne) in križ za dolgoletno službovanje (6 let). Jožef Toplak je vojno preživel in se vrnil v rojstni kraj.

Mobilizacijski križ 1912–1913
(Ljerka Toplak)

Križ za dolgoletno služenje v vojski (6 let)
(Ljerka Toplak)

Jožef Toplak na
usposabljanju za
radiotelegrafista
leta 1912

Mala bronasta medalja za hrabrost

Velika srebrna medalja za hrabrost

Srebrni zaslužni križ s krono na
vojnem traku (Ljerka Toplak)

Jožef Toplak na italijanskem bojišču leta 1916

Vzhodno bojišče

Vojna proti Rusiji, ki so jo na avstro-ogrski strani izvajale 1., 2., 3. in 4. armada, je bila od začetka najtežja vojaška operacija zaradi več razlogov. Kljub drugačnemu načrtovanju sta tako avstro-ogrška kot zavezniška nemška vojska imeli istočasno odprti dve bojišči: eno na Balkanu, kjer se je zadržal del enot 2. armade, drugo proti Franciji. Romunija je razglasila nevtralnost, ruska vojska pa je bila bolje opremljena in organizirana, kot so pričakovali.

V začetku avgusta 1914 so ruske enote vdrle v Vzhodno Prusijo in brez večjega upiranja Nemčije zasedle večja ozemlja na tem območju. Sledile so uspešna nemška protiofenziva in velike izgube na ruski strani. Od avgusta 1914 so potekali krvavi boji avstro-ogrške in ruske vojske v Galiciji. Po nekaj začetnih uspehih so sledili hudi porazi avstro-ogrške vojske pri Majdan Gologorskem, pri Ravi-Ruski blizu Lvova (Lemberg) in na reki San, kjer so potekali boji za trdnjavsko mesto Przemyśl. Že v prvih mesecih vojne so se jasno pokazale vse slabosti pozicijskega bojevanja, pri tem tudi vse slabosti v opreми in taktiki. Vzrok avstrijske vojaške apokalipse je bil preživel »kult ofenzive in poguma«, ki pa je bil v bistvu nesmiselno marširanje v smrt za nekaj zavzetih metrov ozemlja. Do začetka leta 1915 je avstro-ogrška vojska na vzhodnem bojišču izgubila polovico tja razporejenih vojakov in polovico častnikov, ki so padli, bili ranjeni ali zajeti. Skupaj je šlo za okoli 700.000 mož. Maja 1915 jim je z nemško pomočjo in za ceno novih žrtev sicer uspel protiudar, to je ponovna osvojitve Przemyśla in Lvova ter ustalitev na vzhodi bojni črti do naslednjega leta. Velika ruska ofenziva se je začela junija 1916 in je pomenila velik vojaškostrateški uspeh ruske vojske. V treh mesecih bojev je avstro-ogrška vojska izgubila okoli 600.000 mož, nemška okoli 150.000, ruska pa okoli milijon. Slednje je poleg splošnega političnega in socialnega nezadovoljstva v državi sprožilo nemire ter se končalo s podpisom premirja z Nemčijo in nato separatnega miru 3. marca 1918.

Na vzhodnem bojišču se je največ Prekmurcev borilo v 83. c.-kr. pehotnem polku, v 48. c.-kr. pehotnem polku, v 18. madž. kr. domobranskem (honvéd) pehotnem polku in v 20. madž. kr. domobranskem (honvéd) pehotnem polku. 83. polk se je med avgustom in oktobrom leta 1914 boril med Lublinom in Ivangorodom (Deblin) ter novembra in decembra pri Szuloszowi, kjer je med vsemi bitkami padlo največ prekmurskih vojakov (60). Sledile so bitke vzhodno od Krakova, med oktobrom leta 1915 in oktobrom leta 1917 se je bojeval v Karpatih, nato pa so bili njegovi preostanki združeni v 106. c.-kr. polk in premeščeni na italijansko bojišče. 48. polk se je od avgusta leta 1914 boril pri Lvovu, nato od oktobra pri Ivangorodu, spomladi 1915. se je premaknil v Karpate, od koder je bil avgusta 1916 premeščen na italijansko bojišče. 20. polk se je avgusta in septembra 1914 boril pri Lvovu, oktobra in novembra ob reki San, sodeloval je v borbah za ponovno zavzetje Przemyśla, poleti 1915 se je boril blizu Lublina, decembra 1916 pa je bil premeščen na italijansko bojišče. 18. polk se je od avgusta 1914 boril blizu Tanewa, nato do spomladi 1915. na območju med Ivangorodom in Vislo ter bil po uspešni protiofenzivi do zime 1915/16 v Karpatih. 65 odstotkov vseh padlih in pogrešanih prekmurskih vojakov se je borilo v navedenih polkih, ki so imeli največje izgube na vzhodnem bojišču v letih 1914 in 1915.

Jurišni nož z usnjenim nosilcem, M 1917, Avstro-Ogrska (Mark Krenn)

Torbica za naboje in naboji (Bojan Bohnec)

Puška Mannlicher z bajonetom, M 95 (Jože Časar)

Napad avstro-ogrske pehote na ruske položaje v Galiciji (vir: Woblezoney Twiedzy Przemysl, 2008)

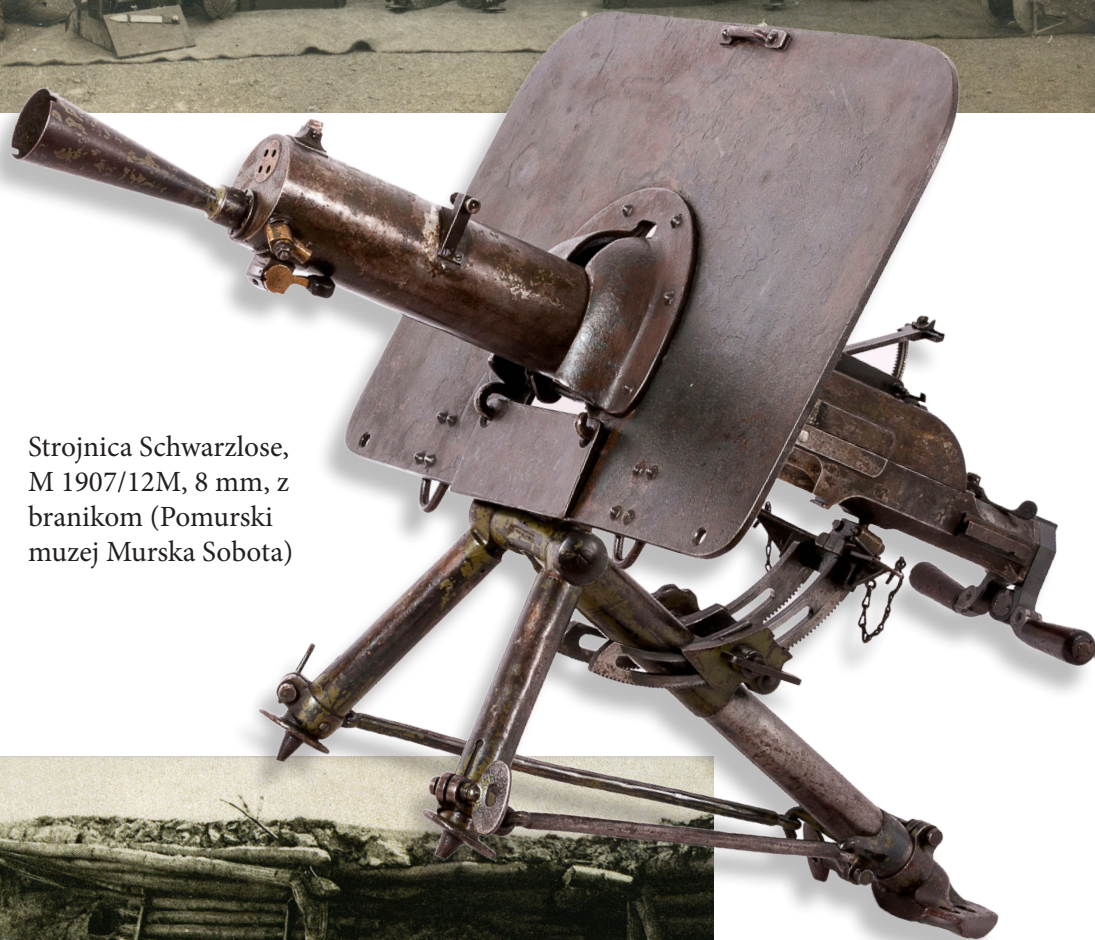
Razglednica, poslana leta 1916 (Anton Vodan)

Strojnični oddelek
4. stotnije I. batal-
jona pri 18. madž.
kr. domobranskem
(honvéd) pehotnem
polku, Levice 1917
(Mark Krenn)

Strojnica Schwarzlose,
M 1907/12M, 8 mm, z
branikom (Pomurski
muzej Murska Sobota)

Ruski okopi okoli trdnjave
Przemysl (vir: Woblezoney
Twiedzy Przemysl, 2008)

Vojne značke – spomin na bojišča
(Pomurski muzej Murska Sobota)

Skupina
častnikov in
podčastnikov
avstro-ogrske
vojske v Karpa-
tih (vir: Galicija
1914-1918
arcvonal és
hátország, 2014)

Vojaški zaboj (Ancova galerija)

Spominski nož 1914–1915 (Pomurski muzej
Murska Sobota)

Zapuščene puške ruskih vojakov (vir: Magyarország az első világháborúban, 2010)

Pasna spona za vojaštvo, ok. 1900, Rusija (Mark Krenn)

Ruski ujetniki po bitki pri Siemkoviczah, 1915 (vir: Galicija 1914-1918 arcvonal és hátország, 2014)

Dragonska sablja
za moštvo, M
1881, z bajonetom
za puško Mosin,
M 1891, Rusija
(Mark Krenn)

Dragonska sa-
blja za častnike,
M 1909; usnjeni
portepe (konjenica)
z usnjenim pašč-
kom, Rusija (Mark
Krenn)

Štefan Korpič (1896–197?)

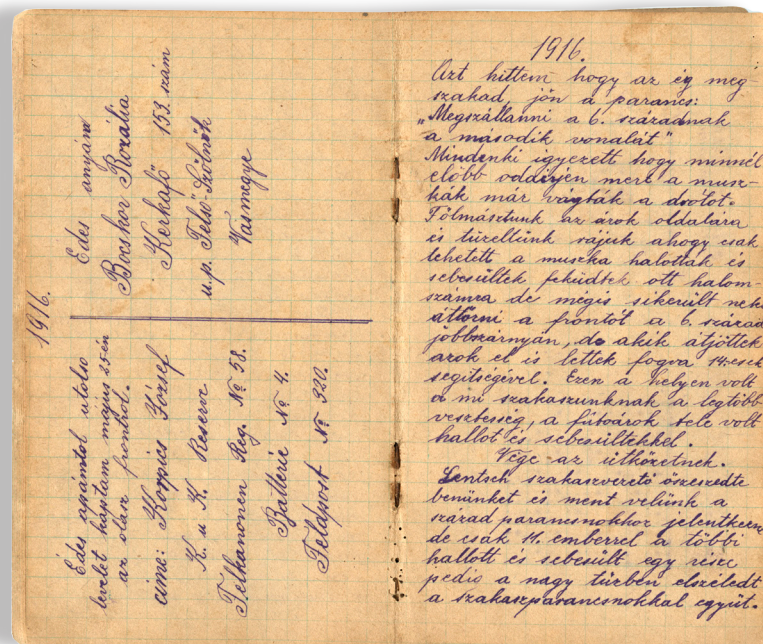
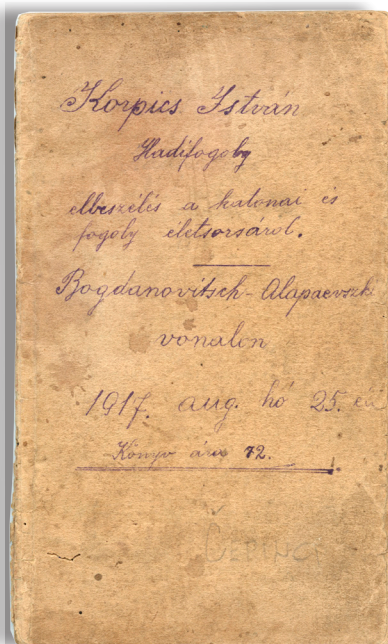
Štefan Korpič s prvo soprogo Evlampijo Spirigonovno 8. 11. 1932 (družina Gorza)

Štefan Korpič se je rodil 28. junija 1896 v Čepincih. 15. julija 1915 se je kot 19-letni fant v Kőszegu pridružil 18. madžarskemu kraljevemu honvedskemu pehotnemu polku. Po enotedenskem usposabljanju v Caransebesu so enoto napotili na vzhodno fronto, kamor je prispela 27. avgusta 1915. Korpič je ognjeni krst doživel med 23. in 25. septembrom v bojih, ki so potekali v sklopu ofenzive iz maja 1915. V prvi polovici oktobra je 37. Madžarska kraljeva honvedska pehotna divizija, ki ji je pripadal tudi Korpičev polk, odbila napad Rusov vzhodno od mesta Luck, nato pa od sredine oktobra vse do poletja leta 1916 ostala na svojih položajih severno od Lucka na obali reke Putylivke. Ruska protiofenziva se je začela 4. junija 1916 in 6. junija je Štefan Korpič padel v rusko ujetništvo. S fronte so ga odpeljali v zaledje, od tam pa v taborišče Darnica pri Kijevu in nato 7. junija zvečer z vlakom proti oddaljeni Sibiriji. Po dveh tednih vožnje z vlakom in petih dneh pešačenja je Korpič prispel v Irbit v okrožju Jekaterinburg. Tam se je zadržal le krajši čas, nato so ga poslali v taborišče Antrasit, v katerem je preživel pretežni del svojega ujetništva. Najprej je bil zaposlen v javnih delih, nato pri kmetih. Po podpisu miru se je poskušal dvakrat neuspešno vrniti domov, nato pa se je 19. julija 1920 v Rusiji poročil in tam ostal do svoje smrti v sedemdesetih letih.

Dnevnik: Pripoved vojnega
 ujetnika Štefana Korpiča
 o njegovi usodi vojaka in
 ujetnika. Na progi
 Bogdanovich-Alapayevsk,
 25. avgusta 1917 (Pomurski
 muzej Murska Sobota)

Franc Bojnec (1892–1983)

Franc Bojnec se je rodil 18. oktobra 1892 v Strehovcih. Družina se je leta 1908 preselila v Dobrovnik. Kmalu po preselitvi so Franca Bojneca kot dvajsetletnega mladeniča leta 1912 vpoklicali k sombotelskim huzarjem (11. c.-kr. huzarski polk). Po izbruhu prve svetovne vojne so polk poslali na vzhodno bojišče, v Galicijo. Na fronti je enota Franca Bojneca izvajala predvsem izvidniške naloge, sodelovali pa so tudi v drugih vojaških akcijah. Za vojaške zasluge je dvakrat prejel bronasto medaljo za hrabrost, Karlov četni križ in križ za dolgoletno službovanje (6 let službovanja v vojski). Čeprav je bil v bojih lažje ranjen, se je iz vojne vrnil živ in zdrav jeseni leta 1918.

Vojaški usnjeni pas z medeninasto sponko

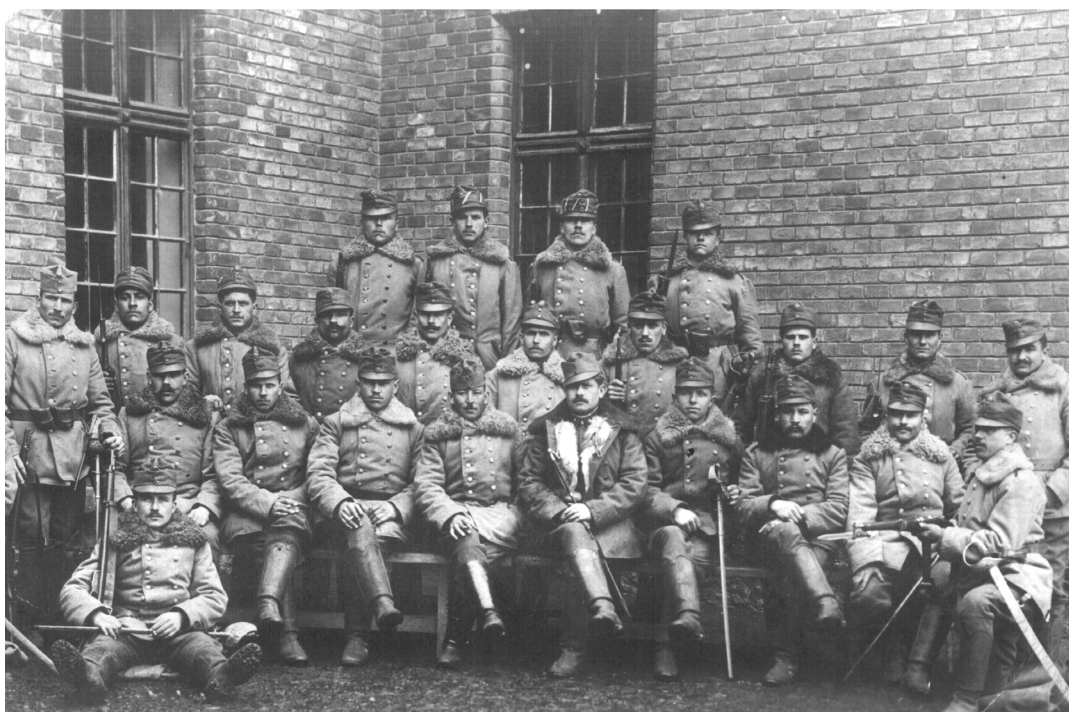

Signalna piščalka

Žepna ura

Osebni predmeti Franca Bojneca (Pál Bojnec)

Franc Bojnec med
sborci v kasarni v
Sombotelu pred vojno
(sedi na klopi, šesti z
leve)

Identifikacijska ploščica

Spominski prstan

Karlov četni križec

Mala bronasta medalja
za hrabrost

Franc Bojnec v
huzarski opravi

Peter Kutoš (1886–1961)

Peter Kutoš je bil rojen v Križevcih leta 1886. V vojsko je bil vpoklican 8. maja 1915, služil je v 11. stotnji 18. madžarskega kraljevega (honvéd) pehotnega polka z nabornim sedežem v Šopronu. Po nekajtedenskem urjenju je bil 4. junija 1915 poslan na vzhodno bojišče, v Galicijo. V domobranskih polkih so imeli tri bataljone oziroma 12 stotnij, tako da je polk štel okoli 3.000 mož. V Kutoševi stotnji je služilo več njegovih znancev, sovaščanov in prijateljev.

Polk je v letu 1915 končal ofenzivno in se utrdil na zasedenih položajih na območju Luck–Olyka–Dubno. Polk je pripadal IV. avstro-ogrske armadi; proti njenim položajem je bila usmerjena silovita ruska ofenziva, ki se je začela 4. junija 1916. 10. julija 1916 je Kutoša v napadu na neko ukrajinsko vas zadela ruska krogla. Tovariši so ga na nosilih prinesli do previjališča na prostem, pozneje pa so ga z vlakom prepeljali globlje v zaledje, kjer je bil v eni od poljskih bolnišnic operiran. 15. avgusta 1916 je bil premeščen v vojno bolnišnico v Őriszentpéturu, kjer je ostal na zdravljenju do 18. novem-

bra 1916, takrat pa je bil premeščen v domačo oskrbo. Pri ponovnem pregledu pred pristojno zdravniško komisijo so ga okvalificirali kot težkega ranjenca, zato je bil nadaljnje vojaške službe oproščen.

Peter Kutoš je ob pripovedovanju svojih vojnih spominov vnuku Gezi zabičal: *»Če boš kdaj vojak, moraš vedno ostati človek, pa čeprav pri tem izpostaviš svoje življenje. Bolje je umreti, kot živeti z zavestjo o storjeni krivici nedolžnim ljudem.«* Svojo zahtevo je podkrepil s trditvijo, da se je na bojišču večkrat prepričal o umestnosti starega pregovora, da je, kar je na silo vzeto, za vse večne čase preklet.

Osebni predmeti Petra Kutoša (Geza Bačič)

Spominska prstana

Pomoč soborca (vir: Hazatérnek...
A Magyar Katona 1914-1918, 2014)

Identifikacijska ploščica

Poljska bolnišnica v zaledju fronte (vir: Magyarország az első
világháborúban, 2010)

Viljem Županek (1897–1978)

Viljem Županek je bil rojen leta 1897 v Šalovcih. Septembra leta 1916 je bil vpoklican v Köszeg v 18. madžarski kraljevi honvedski pehotni polk, od tam pa poslan na usposabljanje v različne enote, na koncu v Levice v šolo za mitraljezce. Od 26. julija 1917 do konca vojne se je bojeval na vzhodnem bojišču, v Galiciji in Romuniji. Spomladi leta 1918 je bil dodeljen 20. črnovojniškemu madžarskemu kraljevemu polku. Iz vojske se je vrnil bolan leta 1918. Prejel je malo bronasto medaljo za hrabrost, Karlov zaslužni križec in spominsko medaljo na vojno 1914–1918.

Ovratne oznake strojničnih enot madž. kr. domobranstva (Mark Krenn)

Identifikacijska ploščica Viljema Županeka z notranjim listom (Mark Krenn)

Csapattest: 20. honvéd	hely: Sal
Rendfokozat: honvéd	járás (megye): Vas
Név: Županek Viljem	ország: 46
Vallás: evang. kath.	hely: Sal
Sorozási év: 1916	Születési ország: 46
Anyakönyvi (személyi) lapszám: 5602.	év: 1897
Beoltatott	Az elhalálozásról értesítendő:
himlő	Županek Vilmos
typhus	Sal 7.24.
cholera	Vas-megye
Megjegyzés: Brod. 20. 18	Értesítetett mely napon:

(415)
 Lebleni moj dztaristye! Ze dva dni ka
 tak lno krpko narpovno billy sztoji nap-
 riatel scse naprej pitte - dapa doszega smijh
 szamaja nej posrecllo - Hvala gospodume
 bougye gya fa doszega smijh szreclno pretpis-
 toga - szam gospodin boug maja obsiro i bar-
 va - ar pouleg primana mijh pajtasty kak
je franaat dale szpatu
do a szlapa lno ran
mijh me gospodin
kak dume na dale.
 Sabori posta 414 - 7. VII. Lian i

Tipizirana dopisnica z osnovnim sporočilom

[illegible]

Vojna pot 83. cesar-kralj. peh. polka od 7. avg. 1914 do 14. nov. 1918

- ← avg. – dec. 1914
- ← jan. 1915 – okt. 1917
- ← okt. 1917 – nov. 1918

Obisk sombotelskega škofa Mikesa pri vojaki 83. polka na bojišču pri Batkovu, 1917 (vir: Hadtörténelmi Levéltár Budimpešta)

Molitev na prvi vojni liniji 83. polka pri Batkovu, 1917 (vir: Hadtörténelmi Levéltár Budimpešta)

Italijansko bojišče – soška fronta

Aprila leta 1915 je bil med Kraljevino Italijo in antantnimi državami sklenjen t. i. londonski pakt, s katerim je Italija prekinila prvotni sporazum s centralnimi silami in svojo nevtralnost. 24. maja je sledila vojna napoved in napad Italije na Avstro-Ogrsko, s čimer se je na zahodu odprlo novo veliko bojišče, ki je v svojem delu ob reki Soči potekalo tudi po današnjem slovenskem ozemlju. Avstro-ogrsko vojska, ki je imela tedaj večino svojih vojaških sil na vzhodnem bojišču, se je z državne meje umaknila na lažje branljive gorske položaje. Med majem leta 1915 in oktobrom leta 1917 je na soški fronti potekalo več italijanskih ofenziv, neusmiljenih bojov in nesmielnega umiranja vojakov za malenkostne ozemeljske pridobitve. Avstro-Ogrske kot vojaške sile po ruski ofenzivi na vzhodnem bojišču leta 1916 skoraj ni bilo več. Novembra 1916 umrlega cesarja Franca Jožefa I. je po 68 letih na čelu monarhije nasledil Karel I., ki si je močno prizadeval za sklenitev separatnega miru, vendar brez uspeha. Avstro-ogrski in nemški vojski je oktobra leta 1917 pri Kobaridu sicer uspel velik protitudar, ki je glavnino bojišča premaknil daleč na zahod, na reko Piavo, vendar ne za dolgo. Avstro-ogrsko ofenziva na Piavi se je junija 1918 končala neuspešno in Italijani so jeseni 1918. lahko uspešno končali svojo zadnjo ofenzivo. Množično umiranje v bojih, nešteti invalidi, uničena območja na frontnih črtah, izseljeni, zajeti in splošno pomanjkanje v zaledju, vse to je ustvarjalo dezerterstvo, upore vojakov in splošno nezadovoljstvo prebivalstva.

Del polkov, v katerih so bili prekmurski vojaki, je bil leta 1916 in 1917 premeščen na italijansko bojišče, na katerem jih je padlo do 250.

Vojaški daljnogled s kompasom
(Boris Orešnik)

Razglednica (Anton Vodan)

Različni tipi ročnih in strelnih granat (Bojan Bohnec)

Tulec granate, 8 cm, 1907,
(Lea Talanyi Pfeifer)

Vojaški napad (vir: "Csak előre, édes fiam...", 2012)

Vžigalnik granate (Bojan Bohnec)

Razglednica, topniški plato pri Doberdobu (Anton Vodan)

Čelada – francoska, M 15, Adrian
(Bojan Bohnec)

Pištola Steyr, M 1912, 9 mm
(Bojan Bohnec)

Čelada – nemška, M 1916, Berndorf
(Bojan Bohnec).

Različni modeli vojaških čutar (Anton Vodan, Pomurski muzej Murska Sobota)

Napad na fronti pri Doberdobu (vir: Magyarország az első világháborúban, 2010)

Vojaka pri kosilu na italijanski fronti, leta 1917
(vir: Hazatérnek... A Magyar Katona 1914-1918, 2014)

Jedilni pribor vojaka
(Ancova galerija)

Posoda za praženje kave (Anton Vodan)

Jedilni pribor vojaka
(Bojan Bohnec)

Pribor za osebno higieno (Anton Vodan, Ancova galerija, Pomur-ski muzej Murska Sobota)

Naboj, predelan v posodo za šivalni pribor (Anton Vodan)

Brivski čopič v naboju (Ancova galerija)

Umivanje na obrežju reke (vir: Hazatérnek... A Magyar Katona 1914-1918, 2014)

Odlikovanci

Podatki o Prekmurcih, ki so prejeli medalje za vojaške zasluge oziroma za izkazano hrabrost v prvi svetovni vojni, so pripravljeni na podlagi knjig, časopisov, arhivskih virov in terenskih raziskav pri posameznikih, družinah.

Z vojaškimi odlikovanji in medaljami je bilo odlikovanih najmanj 1.691 Prekmurcev oziroma oseb, ki so se bodisi rodile v Prekmurju bodisi so bile vpoklicane k vojakom iz Prekmurja. Največ odlikovancev je imel 83. c.-kr. pehotni polk. Od 972 odlikovanih jih je bilo več kot 90 odstotkov iz okraja Murska Sobota.

Prekmurški vojaki, podčastniki in častniki so v prvi svetovni vojni prejeli 26 različnih odlikovanj in medalj Avstro-Ogrske.

Zlato medaljo za hrabrost so prejeli trije Prekmurci: pilot Štefan Hozjan iz Brezovice, Ludvik Kučan iz Križevcev, ki je služil v 18.m.kr.domobranskem (honved) pehotnem polku in Zoltan Šiftar iz Puževcev, ki je kot podčastnik služil v 83. c.-kr. pehotnem polku. Srebrno medaljo za hrabrost prve stopnje je prejelo 150 Prekmurcev. Med njimi sta tudi »zlata« dobitnika Štefan Hozjan in Ludvik Kučan. Med ostalimi je 11 takšnih, ki so medaljo prejeli dvakrat. Srebrno medaljo za hrabrost druge stopnje je prejelo najmanj 485 Prekmurcev, med njimi 37 oseb dvakrat. Bronasto medaljo za hrabrost je prejelo 1.118 Prekmurcev, med njimi je kar nekaj takih, ki so jo prejeli dva- ali trikrat.

Med zaslužnimi križi je bilo podeljenih največ železnih zaslužnih križev. Slednjega je prejelo 76 Prekmurcev, od tega je bilo 62 železnih zaslužnih križev na vojnem traku in 14 železnih zaslužnih križev s krono na vojnem traku. Srebrni zaslužni križ na vojnem traku je prejelo 10 oseb, srebrni zaslužni križ s krono na vojnem traku pa 21 oseb. Zlati zaslužni križ na vojnem traku oziroma zlati zaslužni križ s krono na vojnem traku je prejelo 8 Prekmurcev. Karlov četni križ je prejelo najmanj 490 Prekmurcev. Mobilizacijski križ so podelili 14 Prekmurcem. Križ za dolgoletno službovanje (6 let) pa so podelili 17 Prekmurcem, ki so od leta 1912 oziroma 1913 služili v vojaških enotah avstro-ogrške vojske.

Ranjeniško medaljo je prejelo najmanj 122 Prekmurcev; nekateri so jo prejeli tudi večkrat, kar pomeni, da so bili večkrat ranjeni.

Zaslužno medaljo za častnike je prejelo 26 častnikov Prekmurcev, od katerih so jo štirje prejeli dvakrat.

Častniški zaslužni križ je prejelo pet Prekmurcem. Med njimi so trije dobili častniški zaslužni križ III. stopnje z vojnim okrasjem, dva pa častniški zaslužni križ III. stopnje z vojnim okrasjem in meči.

Red železne krone so prejeli štirje Prekmurci. Od tega sta dva dobila red železne krone III. stopnje z vojnim okrasjem, dva pa red železne krone III. stopnje z vojnim okrasjem in meči. Red Franca Jožefa so prejeli trije Prekmurci. Dve osebi sta prejeli red Franca Jožefa – vitez z vojnim okrasjem, ena oseba pa red Franca Jožefa – vitez z vojnim okrasjem in meči.

Trije prekmurški duhovniki so prejeli zaslužne križe, in sicer dva zaslužni križ za duhovnike II. stopnje na rdeče-belem traku, eden pa zaslužni križ za duhovnike II. stopnje na rdeče-belem traku z meči.

Red železne krone
III. stopnje z vojnim
okrasjem in meči

Štefan Hozjan (1894–1949)

Štefan Hozjan se je rodil 19. septembra 1894 v Brezovici. Šolo je obiskoval v Mali Polani, nato pa šel v uk za ključavničarja. Poleti leta 1913 je odšel na služenje vojaškega roka in zaprosil, da bi bil pri letalih. Dodeljen je bil v šolo za letalske mehanike v Aspernu, ki jo je končal v začetku leta 1914 in bil premeščen na največje avstro-ogrsko vojaško letališče v Dunajskem Novem mestu.

Brez dovoljenja je sam poletel z enim od letal, ki ga je servisiral, majavo zaokrožil nad letališčem ter pristal pred osuplo množico vojakov in oficirjev. Graji ni sledila kazen, ampak premestitev v pilotsko šolo avstrijskega vojnega letalstva. 20. oktobra 1914 je prejel pilotsko izkaznico. V dokumentu 6. letalske enote je zapisano, da je usposobljen za letenje v enosedežnem bojnem letalu ter da je zelo miren in zanesljiv pilot.

V začetku vojne je bil najprej dodeljen 11. avstro-ogrski letalski enoti, ki je delovala na fronti v Galiciji, sestavljalo pa jo je 6 letal, 8 pilotov, 1.000 vojakov, nekaj konj, 47 vozov in 2 avtomobila. V pozni jeseni 1914 so pričela letala dobivati pomembne naloge: opazovanje frontnih črt in vojaških skladišč, odkrivanje topniških položajev, krajev, kjer se zbirajo vojaške enote, prometnih poti ... Januarja 1915 je njegova enota vzpostavila prvi zračni most v vojni z obleganim trdnjavskim mestom Przemyśl, ki je deloval vse do padca mesta 27. marca 1915. Letalci so dovažali zdravila, hrano in pošto, Hozjan pa se je pri tem posebej izkazal in bil zadnji letalec, ki je zapustil oblegano trdnjavo; nato je bil premeščen na soško fronto. V Mariboru je opravil

Velika zlata medalja za hrabrost (Pomurski muzej Murska Sobota)

formalnosti za vključitev v 19. letalsko enoto, ki je delovala z matičnega letališča v Ajševici pri Gorici, in konec julija 1916 prispel na bojišče. Kot edini Slovenec se je znašel v enoti odličnih pilotov, oficirjev in letalskih asov. 28. julija 1916 je sodeloval v zračnem spopadu pri Doberdobu in bil sestreljen. S poškodovanim letalom in ranjen v kolk se je uspel vrniti na matično letališče. Prepeljan je bil v bolnišnico v Veliko Kanižo, čemur je sledilo enoletno okrevanje. Po vrnitvi v enoto je opravljal predvsem polete v zaledju fronte, dokler ni bil januarja 1918 premeščen v 51. letalsko enoto v Ajdovščini. Junija 1918 je bil odpoklican v rezervno enoto v Dunajskem Novem mestu, kjer je bil 3. julija povišan v namestnika oficirja.

V začetku vojne je Hozjan letel na neoboroženem dvosedežnem letalu Aviatik B.I in nato kot oborožen pilot na dvosedežnem letalu Aviatik B.II. S Fokkerjem E.III, opremljenim z mitraljezom, je junija 1915 sestrelil prvo rusko letalo. 19. letalska enota je bila opremljena z dvosedežnimi letali tipa Hansa-Brandenburg C.I.61.61 ter z lovci Fokker in Albatros. Posadka elitne 51. letalske enote se je bojevala na letalih Albatros D.III.

Štefan Hozjan je med vsemi slovenskimi piloti, ki so se bojevali v avstro-ogrski vojski, prejel največ odlikovanj za hrabrost. Prejel je zlato medaljo, 3 srebrne medalje I. stopnje, 1 srebrno medaljo II. stopnje in 1 bronasto medaljo.

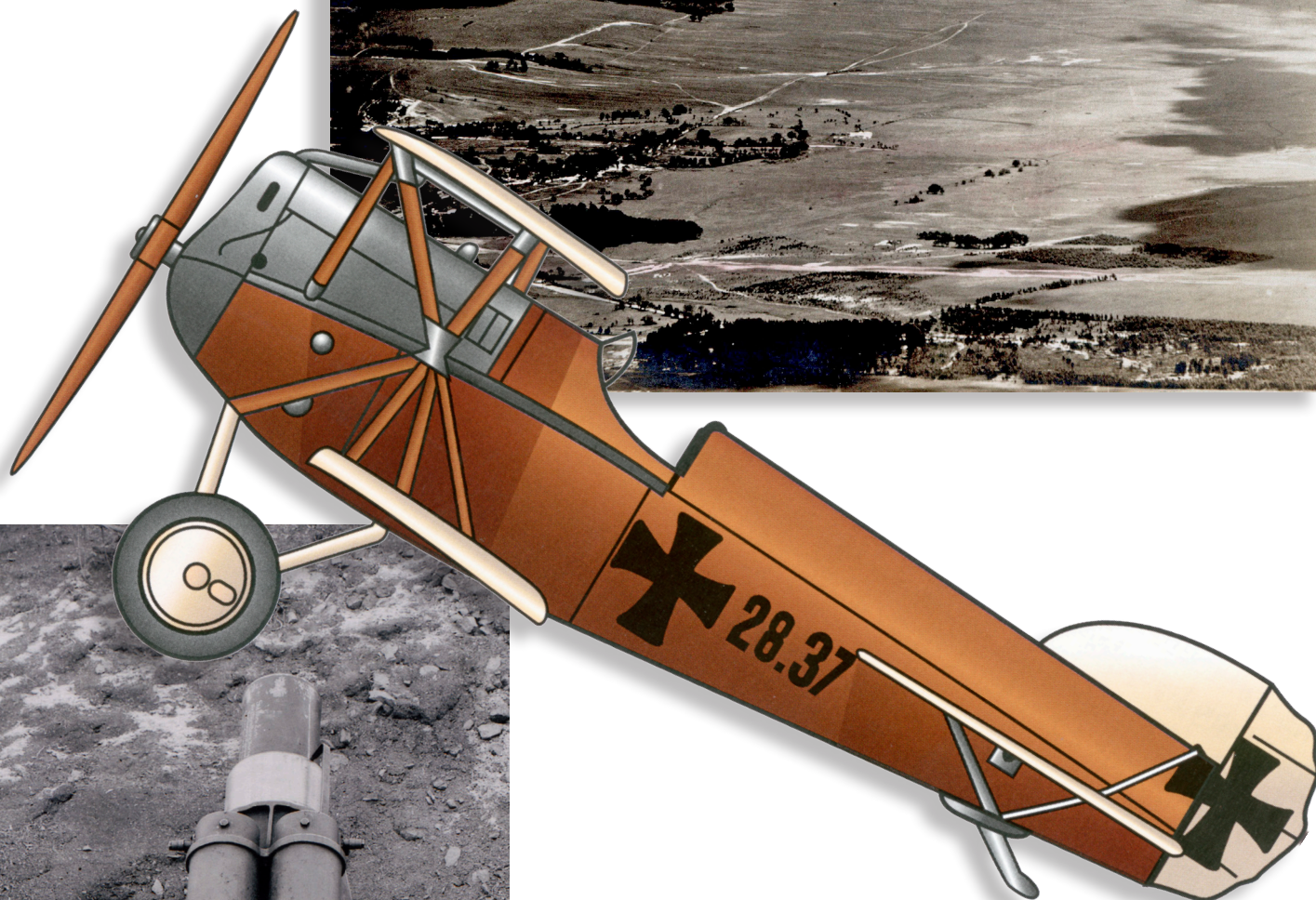
Po vojni se je preselil v Združene države Amerike.

Letalska mehanična delavnica v Dunajskem Novem mestu, kjer je bil mehanik tudi Ludvik Žalik iz Murske Sobote (Pomurski muzej Murska Sobota)

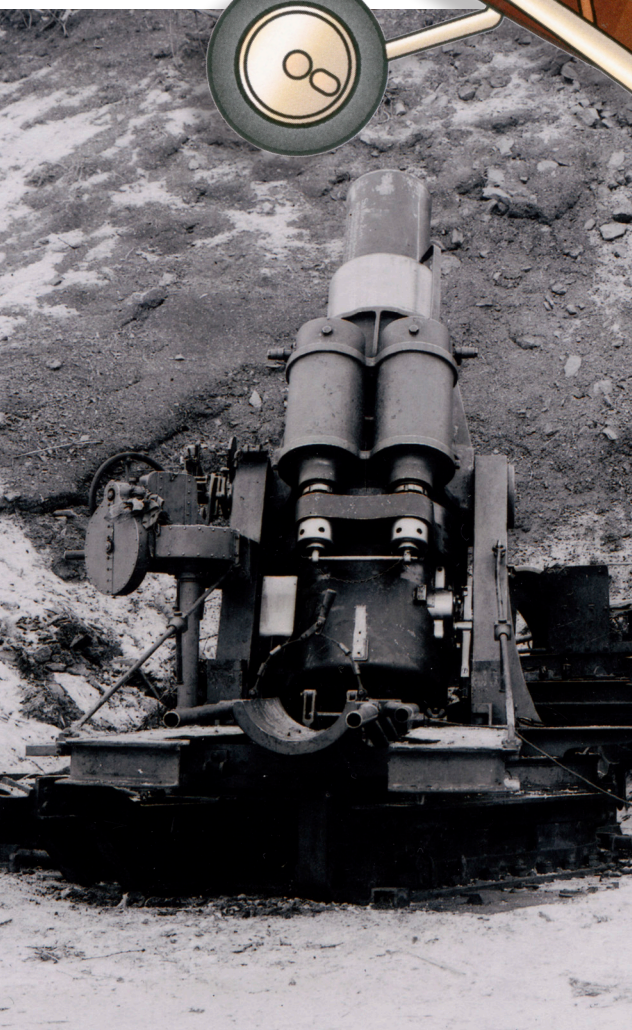
Identifikacijska izkaznica Ludvika Žalika (Mark Krenn)

Letalski posnetek vojaških
položajev v Ukrajini leta
1917 (vir: Hadtörténelmi
Levéltár Budimpešta)

Model letala Hansa Brandenburg D.I.
(vir: Repülőászok 1914–1918, 2015)

Škodin možnar, kal. 30,5, na
vojni liniji

Letalska enota v Dunajskem Novem mestu leta 1915; v njej je bil med mehaniki tudi Andrej Krenn (Mark Krenn)

Andrej Krenn v Dunajskem Novem mestu leta 1914 (Mark Krenn)

Votivna ploščica s podatkom o padcu vodljivega zrakoplova Körting leta 1914 (Mark Krenn)

Avstro-ogrsko odlikovanja, podeljevana v prvi svetovni vojni

Zlati zaslužni križ
na vojnem traku

Hrabrostna medalja

Hrabrostno medaljo je ustanovil cesar Jožef II. leta 1789. Sprva sta obstajali le zlata in srebrna medalja za hrabrost. Leta 1848 so ustanovili še t. i. »malo srebrno« medaljo. Za vse tri naštete hrabrostne medalje so dobitniki prejeli mesečne denarne prejemke. Po prvih velikih bitkah v prvi svetovni vojni so 14. februarja 1915 uvedli še bronasto medaljo za hrabrost, za katero pa dobitniki oziroma nosilci medalj niso prejeli nobenih denarnih prejemkov.

Zaslužni križ

Zaslužni križ so ustanovili 16. februarja 1850. Sprva je imel štiri stopnje (zlata križ, zlata križ s krono, srebrni križ, srebrni križ s krono), od 1. aprila 1916 pa so uvedli še železni križ in železni križ s krono. V vojnem času so zaslužne križe podeljevali na vojnem traku za razliko od mirnodobskega časa, ko so jih podeljevali na rdečem traku.

Srebrna medalja za
hrabrost II. stopnje
(Mark Krenn)

Karlov četni križ

Karlov četni križ je ustanovil cesar Karel I. 16. decembra 1916. Prejeli so ga vojaki, ki so na bojišču prebili 12 tednov.

Ranjeniška medalja

Ranjeniško medaljo so ustanovili avgusta leta 1917, vendar so prve podelili šele leta 1918. Število črtic oziroma podelitev je pomenilo število ran v vojni.

Mobilizacijski križ 1912–1913 in križ za dolgoletno službovanje (6 let)

Mobilizacijski križ 1912–1913 (Avstro-Ogrska je izvedla mobilizacijo zaradi balkanskih vojn) so podelili osebam, ki so bile vpoklicane v letih 1912/13.

Zaslužna medalja za častnike – Signum Laudis

Zaslužna medalja za častnike (Signum Laudis) je bila ustanovljena 12. marca 1890 in se je podeljevala tako v miru kot v vojni (razlika je v trakovih, na katerih je medalja visela).

Častniški zaslužni križ

Na pobudo feldmaršala Radetzkyja je cesar Franc Jožef I. 22. oktobra 1849 ustanovil častniški zaslužni križ. Zaslužni križ, ki je na začetku imel le eno stopnjo, so 23. septembra 1914 razširili na tri stopnje.

Red železne krone in red Franca Jožefa

Red železne krone je ustanovil Napoleon I. Bonaparte 5. junija 1805 v spomin na svoje kronanje v Milanu. Po njegovem padcu ga je 1. januarja 1816 obnovil cesar Franc I. kot vladar italijanskih dežel. Red je imel od začetka tri stopnje.

Red Franca Jožefa je ustanovil cesar Franc Jožef I. ob prvi obletnici svojega vladanja 2. decembra 1849. Red je imel sprva tri stopnje (veliki križ, komtur in vitez). Leta 1869 so uvedli stopnjo komtur z zvezdo, leta 1901 pa še stopnjo oficir.

Ko sta bila oba reda (red železne krone in red Franca Jožefa) podeljena za vojne zaslugе, so prejeli oziroma imeli vojno okrasje – zeleno emajliran venček na okrasju.

Zaslužni križ za duhovnike

Zaslužni križ za duhovnike so ustanovili 23. novembra 1801 in se je lahko podeljeval kot zlati ali srebrni zaslužni križ za duhovnike. Cesar Franc Jožef I. je zlati zaslužni križ 9. maja 1911 preimenoval oziroma spremenil v zaslužni križ I. stopnje za duhovnike, srebrni zaslužni križ pa v zaslužni križ II. stopnje za duhovnike.

Zaslužni križ za duhovnike II. stopnje na rdeče-belem traku z meči

Svečana podelitev medalj (vir: Hazatérnek... A Magyar Katona 1914-1918, 2014)

Vojne značke – spomin na bojišča (Pomurski muzej Murska Sobota)

Razglednica (Anton Vodan)

Spominski predmeti, narejeni iz delov nabojev in granat (Bojan Bohnec, Slavko Mešič)

[illegible]

Nakaznice za moko, sladkor in cigarete
(Anton Vodan, Mark Krenn)

17	19	41	29
23,5 - 25,5		14,10 - 20,13	22,7 - 29,7
18	20	42	30
6,5 - 12,5		21,10 - 27,10	20,7 - 4,8
13	21	43	31
19,5 - 19,5		28,10 - 3,11	5,8 - 11,8
19	22	44	32
20		4,11 - 10,11	12,8 - 19,8
20,5 - 20,5			
21	23	45	33
27,5 - 30,8		11,11 - 17,11	19,8 - 25,8
22	24	46	34
30,8 - 30,8		16,11 - 20,11	26,8 - 9,9
23	25	47	35
10,10 - 15,10		25,11 - 1,12	2,9 - 9,9
24	26	48	36
25,10 - 31,10		2,12 - 3,12	9,9 - 15,9
13	27	49	37
1,1 - 7,1		9,12 - 19,12	16,9 - 22,9
14	28	50	38
8,1 - 14,1		16,12 - 22,12	23,9 - 29,9
15	29	51	39
15,1 - 21,1		23,12 - 29,12	30,9 - 4,10
16	30	52	40
22,1 - 28,1		30,12 - 6,1	7,10 - 13,10

Železni možnarji (Jože Nemec, Anton Vodan)

Zbrani cerkveni zvonovi za pretopitev (vir: Magyarország az első villágháborúban, 2010)

Žigmond Janko in Matilda Janko (roj. Kovač)

Žigmond in Matilda Janko, zakonca iz Motvarjevcev, sta za seboj pustila zbirko pisem, ki sta si jih izmenjala med 19. aprilom 1914 in 15. julijem 1918. Poročila sta se maja 1913, ko je Žigmond služil vojaško obvezo v Veliki Kaniži. Tam je bil avgusta 1914 dodeljen 48. madžarskemu kraljevemu (honvéd) pehotnemu polku in poslan na vzhodno bojišče, v Galicijo. Zimo je preživel v bolnišnici in bil po okrevanju junija 1915 ponovno poslan na vzhodno bojišče, v Karpate, kjer so do poletja 1916 potekali pozicijski boji. Februarja 1916 ga je zadela ruska krogla, zdravil se je v zaledju, nato pa bil avgusta 1916 poslan na romunsko bojišče. Spomladi leta 1917 se je s svojo četo boril na obali reke Siret in spomladi leta 1918 sodeloval pri zasedbi Ukrajine. Do oktobra 1918 je ostal v Odesi, od koder se je vrnil domov. Žigmond je pisal od vsepovsod: iz vojašnice, z vlaka in železniške postaje, iz šotora v gozdu in strelskega jarka, z bolniške postelje ali sedeč na ulični klopi v Plznu. Iz njegovih pisem spoznamo življenje na bojišču, iz Matildinih pisem pa, kakšno je bilo življenje doma. Sicer pa v pismih spremljamo ljubezensko zgodbo mladega para, ki ju je vojska ločila za dolgih pet let.

Žigmond Janko v skupini tovarišev v Plznu leta 1916, sedi četrti z leve (Pokrajinski arhiv Maribor)

Kelt levelém Brűx 1915 Február hó 4-én
 Édes szeretett matildom! kívánom a mindenható
 istentől hogy érem soraim a legjobb erőben és
 egészséghen találjanak szülőinél együtt. Hala
 isten én is egészséges vagyok csak azt várom
 nehezen hogy egyszer meg közelébb mehesek
 és meg ha egyszer újra láthatnálak tudom hogy
 karissan soká nem lehetek vissza kell meg
 a harcterre mennem, és aztán istenne bízom mi
 történik velem. Még eddig birtam abban hogy
 tavaszra meg lesz a béke, de most már ugy lát-
 szik talán még egy évig se. istenem mi fog ve-
 gény haránkal történni. ha esetleg nem is győze-
 le az ellenség (de azért én még hitelkedem győzelemünk
 ben) a ki élthet marad is bajos lesz neki mert a
 mibe ez a háború kerül soká bíziák kihéverni
 most már majd három hónapja lesz hogy nem a
 harcterren vagyok, ért sem hittem volna hogy a
 talat egy tölthessen, de az isten talán továbbra is meg

Božič na fronti, raz-
 glednica (vir: Haz-
 atérnek... A Magyar
 Katona 1914-1918,
 2014)

Pisma Žigmonda in Matilde Janko
 (Pokrajinski arhiv Maribor)

Svinčnik v lesenem okovanem držalu
 (Anton Vodan)

Kelt levelém 11. hó 19
 Törvén szeretett kedves drága jó fejejem bizany
 most meg nagy szomorúságot okoz ma ma joitt
 a sürgöny a hírkor hogy a dora bája jó rokon
 a mis holtai korházban meg halt bizany ked
 ves fejejem ez szomorú újrag azaz kedves fejejem
 azon kérlek hogy magadra vigyázz amint lehet
 de arról meg nem tudok hogy mielőtt beteg ség
 ben hall meg regény jó rokon majd megírom
 a papámat megírom megírom a papámat és az
 apja is anyja oda évanak és elmentek értek hogy
 jöjnek haza és elmentek a tetteire majd
 kiölt megírom ha elmenek és hogyan len
 de most én nem tudom tudatom veled és érem
 hogy ma ma évanak a papá a papá és anyja
 is és öreg ma ma és papá is öreg papá egyik te
 henet is elhagyta majd megírom ma ma ha
 eladja és vagy nem de meg most nem tudom
 mer és a levelet délelőt írom most ma ma
 nagyon imé

meg írom érem a 24. évi levelet is
 nyíltan írod hogy az a ruha igen drága
 ugy itt is lehet venni azal se is szerző
 érem ha a kovács a kovács jövök
 akkor hoz valamit egy fekete kendőt
 alján helyet ha pedig nem jövök
 akkor se is vegyél semmit De azt írd
 meg érem hogy mennyi a pénz az
 akkor neked küldök ha lehet érem
 valahogy jöj meg hogy én meg most
 levelet kérek veled azon kérem a jó is tört
 tudatom veled azt is hogy az onban
 gyula fogoly lett mikor elfogták
 alján szörnyesje volt hogy egy
 lapot feladott hogy tudatja kedves
 családjával hogy a orosz fogoly lett
 és van vele nemis népi szomorú
 most minden falukkal eltűnt
 11 és 5 és mint fogoly lett a kahal jöve
 koma is megjött ma ma 21 napra

ma ma ma ma ma ma ma ma ma ma
 jönek és azt mondják hogy az orosz
 igen halad mi felénk az nem igaz
 érem ma itt azt nem hiszem el
 mer akkor anyja katona nem jövök haza
 azt is kérlek hogy rokonom halat
 szent nekünk az a tálal soha is int
 neked De talán meg se kapta a tálal
 most újra gát emi most nem
 tudok semmit Exel rokonom rokonom
 ma ma ma ma ma ma ma ma ma ma

Jan Oeltjen, akvarel (Mark Krenn)

Jan Oeltjen (1880, Jaderberg–1968, Ptuj) je začel svojo vojaško pot julija 1915 na zahodnem bojišču, na prelazu Lingekopf, kjer je življenje izgubilo 30.000 nemških in francoskih vojakov. Leta 1917 je bil premeščen na rusko bojišče. Pogost motiv njegovih akvarelov so od vojne opustošena območja.

Padli in pogrešani

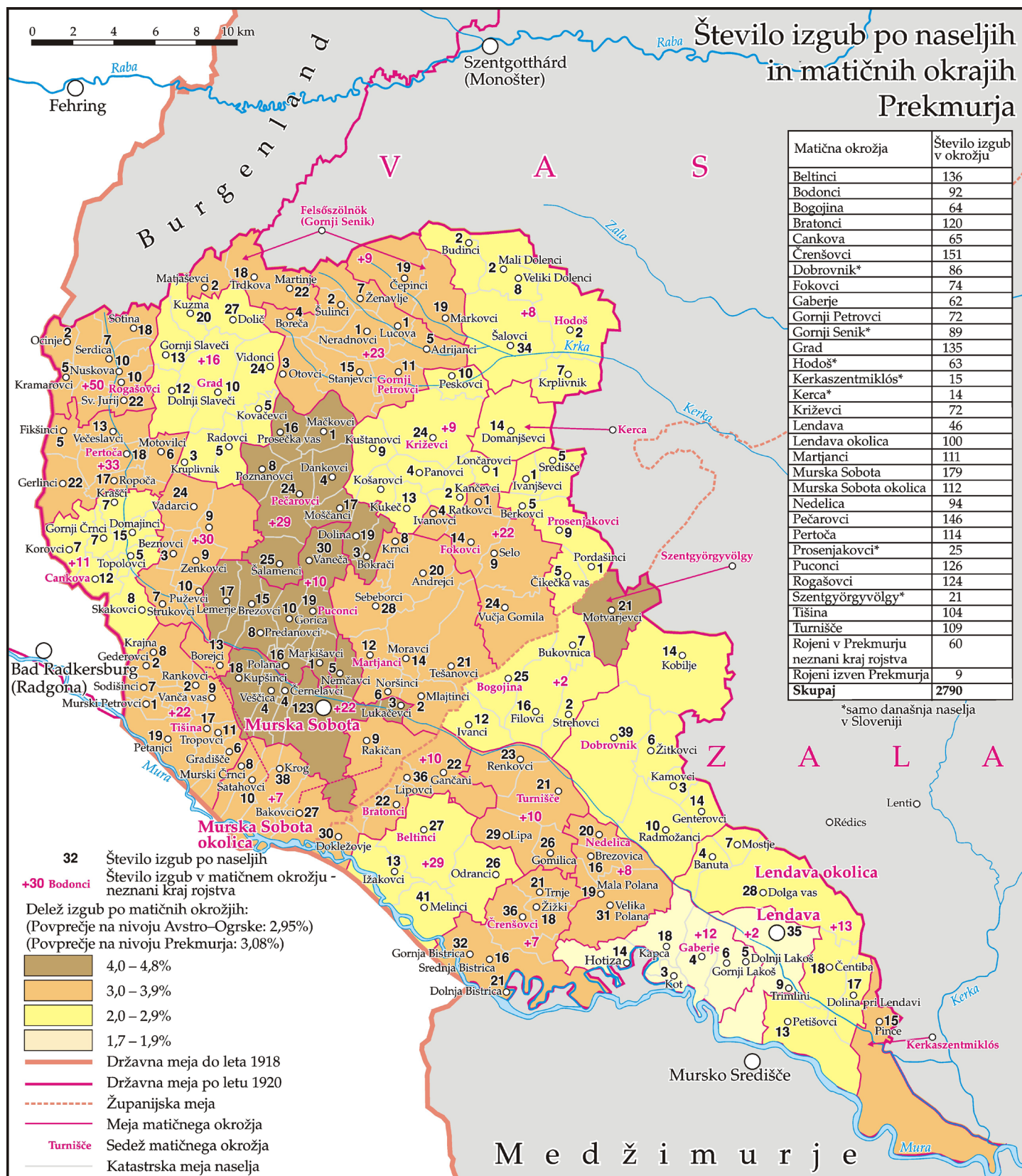
Viri podatkov o padlih in pogrešanih prebivalcih Prekmurja v prvi svetovni vojni so civilne matične knjige, oklicne zadeve in proglasitve okrožnih sodišč Maribor in Murska Sobota, uradni sezname cesarsko-kraljevega vojnega ministrstva, objave v časopisih, nagrobniki in spominska obeležja, postavljena po vojni. Padli in pogrešani so vojaki, ki so umrli na bojiščih, v bolnišnicah ali v ujetništvu oziroma se je v nekem trenutku za njimi izgubila vsaka sled.

Leta 1910 je imelo Prekmurje 90.513 prebivalcev, število padlih in pogrešanih pa je po zbranih podatkih 2.790, kar predstavlja 3,08 odstotka vsega prebivalstva. Številka je visoka v primerjavi s povprečjem celotne monarhije, ki je 2,98 odstotka (avstrijske dežele 2,80 odstotka), ne pa tudi v primerjavi s povprečjem Kraljevine Ogrske, ki je 3,14 odstotka. Številka izhaja iz dejstva, da je bilo iz določene kvote za mobilizacijo v avstrijskih deželah mobiliziranih 220.000 moških manj, zaradi česar jih je bilo v ogrskem delu monarhije mobiliziranih toliko več.

65 odstotkov vseh vojakov (1.819) je padlo v enotah, mobiliziranih na območju V. c.-kr. korpusa (83. in 48. polk) ter IV. madž. kr. domobranskega (honvéd) nabornega območja. Izstopa 83. c.-kr. pehotni polk s kar 26 odstotki padlih vojakov (726 vojakov), ki je zaradi tega dobil naziv »železni polk«. Preostalih 35 odstotkov Prekmurcev je padlo v drugih enotah ali podatki o enoti niso znani. Velika večina padlih so bili navadni vojaki pehote, običajno kmetje, brez činov, takšni, ki so že odslužili vojaški rok in so bili vpoklicani zaradi vojne. Po izgubah na frontah so se enote polnile tudi iz nadomestne rezerve, v kateri so bili duhovščina, lastniki podedovanih posestev in »hranitelji družin«. Najpogostejši vzrok smrti so bile strelne rane, sepsa ali bolezni, ki so bile posledica slabih razmer na fronti ali v ujetništvu: griža, tifus, vročinska bolezen (legar), tuberkuloza, jetika ...

Natančno število padlih Prekmurcev ne bo znano nikoli, prav tako ne število tistih, ki so zaradi vojne utrpeli različne poškodbe, saj je vojna poleg invalidnosti določenih stopenj pustila tudi mnoge psihološke in duhovne posledice.

V času med svetovnima vojnama so bila v mnogih državah, vključenih v vojno, urejena grobišča in postavljena spominska obeležja padlim vojakom. Kljub velikim izgubam v vojni je bilo v Prekmurju postavljenih le malo obeležij, običajno spominske plošče na fasadah cerkva in kapel in le en samostojni spomenik. Dva sta bila postavljena kasneje; eden od teh spomenikov je bil tudi porušen.

Vojaško pokopališče nekje v Galiciji, 1917, razglednica (Mark Krenn)

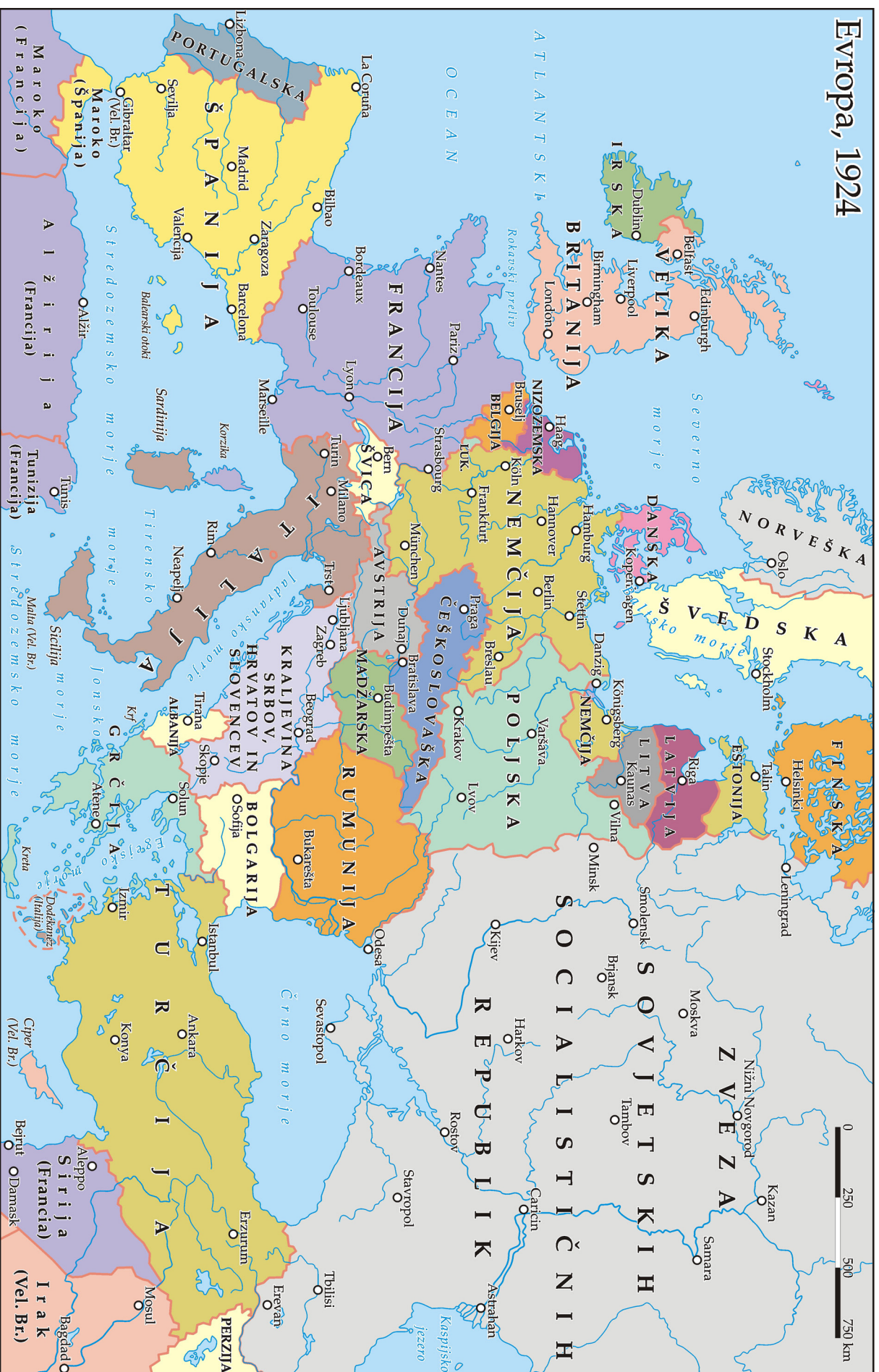
Spominsko obeležje v Črenšovcih

Pokopališče avstro-ogrskih vojakov v Przemyslu leta 2014 (foto: Metka Fujs)

Europa, 1924

Posledice velike vojne in Prekmurci

Na tleh današnjega Prekmurja vojnih operacij ni bilo, so pa bili Prekmurci vključeni v prvo svetovno vojno vse od njenega izbruha. Od julija oziroma avgusta leta 1914 do novembra leta 1918 so se borili in umirali na vseh bojiščih, na katerih so bile razporejene avstro-ogrske enote, in sicer od Srbije do Galicije, od Poljske do Bukovine, od Romunije do Piave. Le redki umrli so lahko bili pokopani doma; ostali so tam, kjer so padli ali bili zajeti, v mnogih neznanih ali pozneje urejenih in označenih skupnih grobiščih. Posledice vojne so čutili preživeli: invalidi, vdove, otroci brez očetov, kmetije brez moške delovne sile. Vsi prebivalci so jih čutili v splošnem pomanjkanju življenjskih dobrin.

Posledica vojne so bile tudi velike politične spremembe, ki so prinesle: razpad cesarstva in z njim Kraljevine Ogrske, prebujena narodna gibanja, proces oblikovanja novih državnih meja na mirovni konferenci in sovjetsko revolucijo. V Prekmurju je pustila sledi vsaka od navedenih sprememb. Leto 1918 se je končalo z zadušitvijo nemirov nezadovoljnih kmetov na Dolinskem, z manifestacijo zahtev po priključitvi k Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov, pozneje h Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, ter z neuspehim poskusom prevzema oblasti skupine hrvaških vojakov in domačih prostovoljcev. Leto 1919 se je začelo s pogajanjem o avtonomiji Prekmurja znotraj Madžarske na eni strani in s prenosom zahtev po priključitvi h Kraljevini SHS na mirovni konferenci v Parizu na drugi strani. Nadaljevalo se je z učinki sovjetske revolucije na Madžarskem in nekajdnevno samostojno Mursko republiko.

Učinki sovjetske revolucije so se zaradi strahu pred razširitvijo boljševizma v Evropi pokazali še posebej ugodni za slovenske narodne težnje. V pogajanjih, polnih prepletenih političnih, nacionalnih, narodnih in ideoloških interesov, katerih tek so narekovala zmagovite sile velike vojne, je obveljala odločitev, da območje današnjega Prekmurja pripade Kraljevini SHS. S prevzemom oblasti avgusta leta 1919 in potrditvijo mirovnih pogodb je bilo Prekmurje največja slovenska teritorialna pridobitev po koncu prve svetovne vojne. Kulturni učinki združitve s širšim narodnim prostorom so bili gotovo ugodni za prekmurske Slovence, medtem ko je gospodarske učinke zelo kmalu zatemnila velika kriza, politične pa zdrs Evrope v novo, še grozljivejšo svetovno vojno.

Leta 1919 prežigosana madžarska poštna znamka
(Pomurski muzej Murska Sobota)

Vir. Hazatérnek... A Magyar Katona 1914-1918, 2014

Naslovnica: Spominski prstan
Petra Kutoša (last Geza Bačič)

60
LET
YEARS

Pomurski muzej
Murska Sobota